ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 68(5250)
Аўторак, 19 чэрвеня 2001 года

Кошт у розніцу — 51 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Школа павінна рыхтаваць да жыцця

Будучы школьніцай старшых класаў, а потым і настаўніцай, я не раз спрабавала зразумець: хто, як і па якім прынцыпе адбірае матэрыял для школьных праграм. А калі мае дзеці пайшлі ў школу, я зусім засумнявалася ў правільнасці адбору матэрыялаў для вывучэння.

Усё часцей гучаць словы пра тое, што дзеці самі павінны вызначаць, якія прадметы ім трэба вывучаць, а якія не. Безумоўна, думка слушная. Але калі вучань можа гэта вызначыць? У якім узросце? Спашлюся на асабісты прыклад.

Мае вучнёўскія ўспаміны звязаны, хутчэй, з асобай кожнага настаўніка, чым з тым, што мы вывучалі.

Настаўнік літаратуры ў старшых класах не столькі гутарыў з намі пра мастацкую вартасць таго ці іншага твора, колькі пераводзіў усё да рэалій навакольнага жыцця. Гэта былі 58-60 гады. Дзякуй яму за гэта. Наш Філіп Ануфрыевіч прайшоў вайну, шмат пабачыў, быў адданым кнігалюбам, мудра і настойліва рыхтаваў нас да жыцця. Дарэчы, некалькі чалавек з нашага класа адразу пасля заканчэння школы сталі збіраць уласныя бібліятэкі, часам адмаўляючы сабе ў неабходным.

Міналі гады. І я зразумела, што калі-нікалі цытую вучням менавіта яго, часам сама карыстаюся парадамі былога настаўніка. Толькі тады я ацаніла значэнне настаўніка ў сваём жыцці. І такіх педагогаў у нас у школе было некалькі чалавек, хаця былі і такія, хто выклікаў толькі насмешку.

Хацелася мне сёння сказаць, што складаныя задачы па геаметрыі з прымяненнем трыганаметрыі (наколькі я ведаю, у школе цяпер такія не рашаюць) не спатрэбіліся мне ў будучай вучобе і жыцці. Але я і цяпер памятаю тое адчуванне шчасця, захаплення, якое я адчула, калі рашыла цяжкую задачу. На два выпускныя класы нас было такіх тры чалавекі. Вялікае шчасце — я магу!

І складаныя каэфіцыенты ва ўраўненнях па хіміі — гэта была работа для розуму. І калі мне часам казалі і кажуць, што ў мяне жалезная логіка, я не прымаю гэта як камплімент. Але ведаю, што гэта вынік заняткаў матэматыкай. І вера ў сябе, у свае магчымасці — гэта таксама з таго часу. Хаця цудоўна разумею, што для большасці — з дакладнасцю да наадварот.

Фізіку я проста ненавідзела, цярпець не магла гісторыю, а на геаграфічнай карце магла хутка і без цяжкасці знайсці любы, самы маленькі востраў. І ніяк не магла зразумець, чаму некаторыя людзі блытаюць Швецыю са Швейцарыяй. Ненавідзела я ўрокі батанікі, а сёння магу чытаць лекцыі для дачнікаў па агародніцтве. Цяжка было мне вызначыцца ў 5-6 класе, што я павінна вывучаць, а што не.

Потым я сама стала настаўніцай. І ніяк не магла зразумець, чаму праграма і падручнікі па англійскай мове пабудаваны так, каб вучань ні ў якім разе не загаварыў на ёй. Некалькі пазней я гэта зразумела. Але настали іншыя часы, і змяніліся праграмы і падручнікі. Прычым не толькі ў школе, але і ў спецыялізаваных ВНУ. Што ж датычыць іншых, то я часам дзіву даюся. Гляджу тэкст па мове, які пісалі студэнты першага курса матэматычнага факультэта БДУ. І ў адным з заданняў трэба было ўжыць the Future Perfect Continuous. Далёка не кожны носьбіт мовы ўжывае гэты час у сваёй размове, а яшчэ меншая колькасць ведае яго назву. Будучы матэматык, лічу, можа цудоўна абысціся без такой складанай моўнай з'явы. А тэксты для перакладу? Выхапленыя з газет без усялякай сістэмы, далёкія ад тэмы, якая вывучаецца...

Хто-небудзь са спецыялістаў міністэрства калі-небудзь праглядваў кантрольныя работы па англійскай мове для завочнікаў некаторых нашых прэстыжных ВНУ? Хто складае гэтыя праграмы, гэтыя кантрольныя? І якая школа можа добра падрыхтаваць вучняў да такіх іспытаў? Вядома ж, школа, настаўнік будуць вінаватыя ва ўсіх смяротных грахах...

Што датычыцца праграм уступных экзаменаў у некаторыя ВНУ, то гэта размова асобная. Усё зроблена так, каб вучань браў рэпетытара з гэтай ВНУ. Вядома, што выкладчыкі мала атрымліваюць. І рэпетытарства для іх — магчымасць прыстойнага існавання. Няхай зарабляюць. Але што рабіць тым дзецям, у каго бацькі не могуць сабе дазволіць плаціць інстытуцкім рэпетытарам, якія не саромеюцца ў назначэнні цаны? І не трэба прыкрываць ускладнёнасць патрабаванняў да абітурыентаў жаданнем набраць самых таленавітых. Самых падрыхтаваных — так, частку таленавітых — так. Але колькі талентаў, якія не маюць сродкаў, засталіся ні з чым? І яны гэта разумеюць. І што адбываецца ў іх душах? Хто-небудзь задумваецца над гэтым?

Я за тое, каб былі платныя ВНУ і факультэты. Але праграмы на бясплатнае навучанне павінны адпавядаць школьным. Так, у нас ёсць ліцэі і гімназіі. Там падрыхтоўка лепшая. Добра. Навучанне там бясплатнае. І дзіця з любой сям'і можа вучыцца ў такой школе, калі яно вельмі здольнае і працавітае. І няхай паступае спакойна ў ВНУ, калі ведае, што ўсю школьную праграму па прадмеце яно засвоіла на "пяць".

Але ў якасці настаўніцы, мамы, а цяпер ужо і бабулі я лічу, што для большасці не патрэбны складаная матэматыка, хімічная валентнасць, нумары арфаграм, а патрэбны практычныя, канкрэтныя веды, якія падрыхтуюць чалавека да рэальнага жыцця з праблемамі побыту, дрэннай экалогіі...

Лічу, што адбор вучняў у профільныя класы трэба рабіць пасля 6-7 класа. Я вельмі ўзрадавалася, калі гадоў дзесяць таму былі зроблены такія спробы. Але як яны былі зроблены? У школе фарміраваліся класы з паглыбленым вывучэннем таго ці іншага прадмета, але праграмы ўсіх астатніх прадметаў заставаліся абавязковымі на "базавым узроўні". У англійскім класе праграма па матэматыцы была такой жа, як у суседнім біялагічным ці звычайным. Павялічыліся нагрузкі, пасыпаліся хваробы. Пра якасць выкладання ў такіх класах і гаварыць не даводзіцца. На мой погляд, адзін з дзесяці педагогаў меў права працаваць у такіх класах, а працавалі ўсе, хто хацеў ці каго прымусілі. Калісьці мне верылася, што варта пераняць сістэму ранняга прафілявання ў той жа Англіі, і ў нас усё атрымаецца. Потым я зразумела, шо нічога не атрымаецца. Мы — іншыя. Мы прывыклі да ўяўнай роўнасці, да маральнай пугі. І іншымі мы не станем. Мая былая вучаніца паехала жыць у ЗША з двума дзецьмі. Дзяўчынкі пайшлі там у школу (2 і 4 кл.). Праз некаторы час іх маці гаворыць мне па тэлефоне: "Школа тут ніякая, амаль нічога не задаюць, дзеці строгасці не ведаюць". Я толькі спытала: "Калі ў іх такая дрэнная адукацыя, чаму ж яны так жывуць?" — "Не ведаю", — быў адказ.

Калі не разглядаць школу як "камеру зберажэння", то 12 гадоў, на мой погляд, не патрэбны. Трэба спрацiць праграмы да базавага ўзроўню, увесці сапраўдную дыферэнцыяцыю, вучыць дзяцей у школе не толькі навукам, але і таму, як выжыць у экстрэмальных умовах, як зарабляць грошы, будаваць узаемаадносіны з людзьмі, як сказаць "не" п'янству і наркотыкам, абараняць навакольнае асяроддзе. А таксама іншым карысным і неабходным рэчам. Але зноў усё ўпіраецца ў асобу настаўніка, яго прафесіяналізм. А гэта ўжо іншая і тэма.

Аляксандра САБАЛЕЎСКАЯ, ветэран педагагічнай працы.



Інга Васільеўна Дубоўская жыве ў Барысаве. Малады спецыяліст, закончыла Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя М.Танка. Выкладае рускую мову і літаратуру ў Зембінскай сярэдняй школе.

НА ЗДЫМКУ: І.В.Дубоўская з першынцам-сынам Уладзіславам (1,5 года).

Фота Уладзіміра СІВАЛАПА.

Навіны

Самая класная класная

Аддзел адукацыі Барысаўскага гарвыканкама з мэтай стварэння ўмоў для развіцця творчых здольнасцей педагагічных работнікаў, прапаганды передавога вопыту і наватарскіх пачынанняў правёў конкурс педагагічнага майстэрства "Педагог года".

Спачатку прайшоў адборачны тур. Праводзіўся ён не толькі сярод настаўнікаў-прадметнікаў, але і сярод класных кіраўнікоў, а таксама сярод педагагічных работнікаў дашкольных і пазашкольных устаноў. З амаль васьмі дзесяткаў прэтэндэнтаў у фінал выйшлі 32 лепшыя педагагічныя работнікі.

Самай "класнай класнай" кампетэнтнае журы прызнала Ларысу Анатольеўну Сёмушкіну з сярэдняй школы № 15. Сярод "дашкольнікаў" перамагла музычны кіраўнік дзіцячага сада № 40 Любоў Міхайлаўна Якубінская. А вось лепшым педагогам пазашкольных устаноў прызнаны кіраўнік народнай студыі выяўленчага мастацтва гарадскога Дома дзіцячай і юнацкай творчасці Аляксандр Якаўлевіч Малчанаў.

Сярод настаўнікаў-прадметнікаў пальму першынства заваявала настаўніца беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы № 24 Людміла Мікалаеўна Лапянок. Менавіта ёй і дастаўся галоўны прыз конкурсу — пральная машына. Акрамя гэтага Людміле Мікалаеўне на працягу года будзе кожны месяц выплачвацца грашовая надбаўка ў памеры трох мінімальных зарплат. Па дзве "мінімалкі", згодна з умовай конкурсу, будуць атрымліваць яго лаўрэаты, па адной — пераможцы ў асобных намінацыях.

Усё пачынаецца з сям'і

Так называлася свята, якое нядаўна прайшло на базе Любанскага раённага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання сям'і і дзяцей і праводзілася ў форме гульні "Поле цудаў". У якасці вядучага выступіў дырэктар цэнтра Мікалай Ясінскі.

На свята былі запрошаны сямейныя пары, якія адзначылі пяці-, дзесяці- і пятнаццацігоддзе сумеснага жыцця.

А сям'я Рымашэўскіх можа прэтэндаваць на занясенне ў кнігу рэкордаў. У Станіслава і Ірыны чатыры сыны, але дні нараджэння святкуюцца толькі двойчы: Алега і Сашы — 11 красавіка, а Антона і Валерыя — 21 ліпеня. Заўважым, што год нараджэння ў кожнага з іх свой.

Цэнтр плануе правесці падобныя святы ў кожным сельсавеце, а потым вызначыць суперсям'ю 2001 года.

Хутка будзе другая дзіцячая вёска

У пасёлку "Новая Зара" Пухавіцкага раёна сёлета пачне будавацца другая беларуская "SOS-дзіцячая вёска".

Дарэчы, на "прапіску" яе на сваёй тэрыторыі прэтэндавалі многія гарады і пасёлкі рэспублікі.

У праекце будаўніцтва было ўсё прадугледжана для стварэння цудоўнага дзіцячага мікрараёна. Плануюць размясціць у ім 12 сямейных дамоў, а таксама адміністрацыйны цэнтр, дамы для дырэктара, персаналу, майстэрню і пляцоўку для гульняў. А фінансаваць будаўніцтва і далейшую дзейнасць дзіцячай вёскі будзе нямецкі фонд Германа Гмайнера.

Дзякуючы гэтаму фонду створана міжнародная няўрадавая арганізацыя "SOS-Кіндэрдорф Інтэрнацыяналь", у склад якой увайшоў і беларускі фонд "SOS — дзіцячая вёска", які з'яўляецца дабрачыннай грамадскай структурай.

Дзіця павінна расці ў сям'і. "SOS-сям'я" — гэта 69 дзяцей рознага полу — ад груднога да дзевяцігадовага ўзросту. SOS-мама — галава сям'і, якая праходзіць педагагічную падрыхтоўку. Гадаваць і выхоўваць дзяцей — яе прызванне, прафесія і лёс. Яна самастойна вядзе гаспадарку, у чым ёй дапамагаюць дзеці.

І пасля выхаду з "SOS-вёскі" ў самастойнае жыццё дзеці не парываюць з родным домам.

Дарэчы, кандыдатам на "SOS-маму" давядзецца прайсці суровы адбор. А перавага будзе аддадзена тым жанчынам, якія маюць педагагічную ці медыцынскую адукацыю. Гэта павінны быць людзі добрыя, чулыя, спагадлівыя, якія любяць дзяцей і гатовы аддаць ім сваю пяшчоту і душэўную цеплыню.

Юбілей кафедры

У Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце адбылася вечарына з нагоды дзесяцігоддзя кафедры беларускай мовы і літаратуры. Да юбілею кафедры тут быў адкрыты цэнтр беларускай мовы і культуры.

На гэтай вечарыне выступоўцы, якія свабодна размаўляюць на трох-пяці замежных мовах, свае віншаванні выказвалі толькі на роднай беларускай мове.

Студэнты англійскай мовы і літаратуры падрыхтавалі святочны канцэрт, дзе рамансы і песні выконваліся па-беларуску.

А два апошнія гады на чале кафедры беларускай мовы і літаратуры стаіць Пётр Васючэнка. Ён змог наладзіць работу кафедры ў адпаведнасці з патрабаваннямі нашага часу. І гэта дало свой плён: ва універсітэце адкрыўся беларускі цэнтр культуры і мовы.

Казімір ЮРОЙЦЬ.

Што непакоіць

Слова за маладымі

Ці цяжка быць настаўнікам? На гэтае пытанне можна адказаць па-рознаму. Вучні мінскай педагагічнай гімназіі № 3 з веданнем справы адказваюць: "Цікава! Весела! Захапляюча!".

Пра сакрэты прафесіі педагога гімназісты ведаюць не па чутках. Ужо з пятага класа дзеці знаёмяцца з асновамі мастацтва ўзаемінаў, вучацца абыходзіць падводныя камяні канфліктаў, даведваюцца пра тое, якія гульні развіваюць увагу, памяць, логіку. Так пачынаецца прафесійная арыентацыя хлопчыкаў і дзяўчынак, якія яшчэ не ўяўляюць, як цяжка стаць педагогам-прафесіяналам, — яны ж пакуль гуляюць у настаўнікаў. Педагогі, псіхолагі, куратары суправаджаюць у навучальным працэсе сваіх гадаванцаў, забяспечваючы ім усе віды падтрымкі, у тым ліку дапамагаючы ім вызначыцца ў выбары прафесіі. "Вырасціць настаўніка ў школе" — гэта дэвіз гімназіі. І гэтаму крэда падпарадкоўваецца ўся сістэма выхавання, навучання і развіцця гімназістаў. У старшых класах дзеці знаёмяцца з сямейнай педагогікай, гісторыяй і філасофіяй адукацыі.

Паколькі настаўнік стварае нацыю, вялікая ўвага надаецца вывучэнню самых прагрэсіўных ідэй і прыярытэтаў сусветнай педагогікі — педагогіка любві і свабоды М.Мантэсоры, педагогіка гуманізму Р.Штайнера, Іыялог культур Біблера, школа самавызначэння А.Тубельскага і інш.

Гімназія працуе ў інавацыйным рэжыме: паспяхова спрацоўвае Дальтэн-план, метад праектаў, дыстанцыйнае навучанне, тэхналогія інтэрактыўных метадаў навучання. Гэта не проста даніна модзе, гэта, у першую чаргу, адказ на запыт часу: не інфармацыя, а ўменне атрымліваць і апрацоўваць інфармацыю. Вось што патрэбна сучаснаму чалавеку. Гэта і магчымасць будучым настаўнікам пазнаёміцца з педагагічнымі інавацыямі праз вывучэнне іх "знутры" (такога няма нават у ВНУ).

Новыя тэхналогіі "працуюць" на прафесійную арыентацыю: праекты "Эфектыўны настаўнік", "Я і мая прафесія"; навукова-даследчыя работы "Праблемы адораных дзяцей", "Самакіраванне ў гімназіі" і "Састаўныя аўтарытэту педагога" — усё гэта дапамагае знайсці сябе ў прафесіі, зразумець, ці тваё гэта прызванне.

Сістэма бесперапыннай педагагічнай практыкі, работа ў дашкольных установах раёна — яшчэ адна прыступка ў педагагічным майстэрстве для тых, хто пераканаўся ў правільнасці свайго рашэння. З якой радасцю чакаюць дзеці сваіх новых выхавальнікаў-гімназістаў, якія, можа, яшчэ і не авалодалі ўсімі сакрэтамі педагагічнага майстэрства, але поўныя энтузіязму, энергіі, любві да сваіх "падначаленых", якія стануць іх сябрамі і будуць плакаць пры развітанні праз месяц практыкі. А ў кастрычніку гімназісты падводзяць вынікі практыкі на канферэнцыі. Паказваюць дзённікі, відэафільмы, вынікі псіхалагічна-педагагічных назіранняў.

У гімназіі існуюць цудоўныя традыцыі, якія падтрымліваюць прэстыж педагагічнай прафесіі. Гэта пасвячэнне ў гімназісты 19 кастрычніка, конкурсы педагагічнага майстэрства сярод настаўнікаў і старшакласнікаў, марафон "Вучань года", педагагічныя чытанні, навукова-даследчая работа ў галіне педагогікі і псіхалогіі.

Нашы выпускнікі становяцца лепшымі студэнтамі БДПУ імя М.Танка, іх тут з радасцю чакаюць на любым факультэце. Ім лёгка вучыцца, яны тут не выпадковыя людзі. У 2000 годзе з 89 выпускнікоў 39 сталі студэнтамі менавіта гэтай педагагічнай ВНУ. 14 выпускнікоў гімназіі сёння — нашы калегі. Усё гэта і ёсць самая высокая ацэнка дзейнасці педагагічнай гімназіі па прафесійнай арыентацыі вучняў.

Праўда, ёсць адна супярэчнасць. Сёння нашы выпускнікі, як і ў[illegible] навучальных установах, пазбаўлены магчымасці здаваць сумешчаныя экзамены ў ВНУ. Хаця сумешчаныя экзамены называць прывілеяй цяжка (залічэнне праходзіць у агульным патоку на агульных падставах). Гэта было доказам, што краіна не зусім махнула рукой на настаўнікаў і зацікаўлена ў тым, каб будучыня была ў руках прафесіяналаў.

Між тым усе ведаюць, што настаўнікаў не хапае, асабліва ў сталіцы. Што ў правінцыяльных гарадах цяжка знайсці работу, і настаўнікі воляй-няволяй трымаюцца за месца, якой бы малой ні была зарплата, як ні цяжка даводзіцца без падручнікаў, без метадычнай дапамогі, без нагляднасці. У Мінску ж магчымасцяў знайсці калі не больш грашовую, то больш спакойную работу не такая ўжо праблема, тым больш для маладога перспектыўнага спецыяліста. Катастрафічна старэе сёння педагагічны калектыў сталічнай школы — пра гэта пісалі ўжо і на старонках "Настаўніцкай газеты".

Практычна ва ўсіх школах Мінска ёсць вакансіі; не праводзяцца ўрокі замежнай мовы (з гэтым ужо звыкліся), рускай мовы, фізікі, інфарматыкі; вакансіі часта "закрываюцца" студэнтамі. Ужо робяцца спробы паправіць існуючае становішча — вядзецца мэтавы набор не толькі для сельскіх, але і для мінскіх школ. Думаецца, яшчэ адным крокам у забеспячэнні сталічных школ спецыялістамі розных профіляў можа быць вяртанне інстытута сумешчаных экзаменаў педагагічным класам педагагічнай гімназіі. Гэта дасць надзею, што ў навучальныя ўстановы прыйдуць маладыя педагогі, якія свядома зрабілі выбар, любяць сваю прафесію, здольныя пабудаваць сучасную школу, якая б адпавядала патрабаванням часу.

Інеса БОНДАР, намеснік дырэктара па вучэбна-метадычнай рабоце мінскай педагагічнай гімназіі № 3.



"Зорным" стаў гэты год для калектываў мастацкай самадзейнасці з рагачоўскай студыі "Дзіцячы час", якой кіруе Алена Носава. На прайшоўшым у Віцебску фестывалі "Песні юнацтва нашых бацькоў", дзе сапернічалі дарослыя калектывы, рагачоўцы атрымалі другую прэмію. А на абласным фестывалі творчасці моладзі, які праходзіў у Гомелі, калектыў "Белыя крылы" з той жа студыі стаў пераможцам.

НА ЗДЫМКУ: дзіцячы ўзорны калектыў "Белыя крылы" на чале з Аленай Носавай.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Педагагічныя чытанні–2001

Даступна, лагічна, пераканаўча

На базе Вышэйшага паліграфічнага вучылішча Мінска нядаўна прайшлі гарадскія педагагічныя чытанні па праблеме "Сучасныя адукацыйныя тэхналогіі".

Як адзначыў у сваім каментары начальнік упраўлення адукацыі Мінгарвыканкама Міхаіл Сяргеевіч Ціцянкоў, такія чытанні арганізаваны для работнікаў сталічнай прафтэхадукацыі і маюць мэтай выяўленне і абагульненне перадавога педагагічнага вопыту, садзейнне яго распаўсюджанню і ўкараненню ў масавую практыку вучэбна-выхаваўчай і метадычнай работы, а таксама ўдасканаленню прафесійнага майстэрства інжынерна-педагагічных работнікаў, развіццю іх творчай ініцыятывы. Акрамя ўпраўлення адукацыі Мінгарвыканкама арганізатарам гэтага мерапрыемства выступіў гарадскі вучэбна-метадычны цэнтр прафесійнай адукацыі.

А педагагічныя чытанні ўзялі старт у прафтэхустановах горада, дзе іх удзельнікі прадставілі свае творчыя работы з улікам прапанаванай вучэбна-метадычным цэнтрам прафесійнай адукацыі прыкладнай тэматыкі: актывізацыя пазнавальнай дзейнасці навучэнцаў праз укараненне ў навучальны працэс сучасных педтэхналогій, дыферэнцыяцыя навучання па тэхналогіі поўнага засваення, тэхналагічны падыход да праектаванння інтэграванага ўрока, практычная рэалізацыя тэхналогіі модульнага навучання, гульневыя тэхналогіі і шэраг іншых.

Адметна, што ўкараненне новых адукацыйных тэхналогій у вучэбна-выхаваўчы працэс стала ў апошні час прыярытэтным накірункам дзейнасці прафтэхустаноў Мінска. Так, у прыватнасці, праграму сучасных тэхналогій рэалізоўваюць ВПВ электронікі, чыгуначнага транспарту, ПТВ №№ 11, 12, 55, 117, 221, а таксама Вышэйшае паліграфічнае вучылішча і ВПВ гандлю.

У гарадскім туры педагагічных чытанняў прынялі ўдзел каля дзевяноста работнікаў прафтэхсістэмы горада. Але ў фінальную частку было адабрана толькі пятнаццаць работ, якія, на думку спецыяльна створанай экспертнай камісіі, адрозніваліся ад іншых актуальнасцю ўзнятай праблемы, яе абгрунтаваннем, канкрэтнасцю метадычных прыёмаў, творчым характарам. Некаторыя выступленні дакладчыкаў суправаджаліся ілюстрацыйным матэрыялам. Прапагандзе сучасных педагагічных тэхналогій спрыяла выстава дыдактычных і метадычных сродкаў навучання Вышэйшага паліграфічнага вучылішча.

З улікам крытэрыяў ацэнкі творчых матэрыялаў удзельнікаў чытанняў, перавага ў якіх надавалася ўменню даступна, лагічна і пераканаўча абгрунтоўваць актуальнасць тэхналогіі, навізну педагагічных сродкаў, навыкам вызначэння выніковасці інавацыйнай дзейнасці, культуры мовы, практычнай каштоўнасці работы, былі вызначаны пераможцы. Экспертная камісія, дзе старшынствавала намеснік дырэктара гарадскога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі Юлія Рахоўская, аднадушна прызнала лепшай творчую работу "Модульнае навучанне па прадмеце "Таваразнаўства мастацкай літаратуры"", аўтарам якой з'яўляецца майстар вытворчага навучання Вышэйшага паліграфічнага вучылішча Ала Патокская. Ёй быў уручаны дыплом I ступені. Дыпламантамі спаборніцтва сталі намеснік дырэктара ПТВ № 117 Мікалай Жук, выкладчык ПТВ № 55 Алена Ігнаценка, намеснік дырэктара, кіраўнік аўтарскага калектыву ВПВ сферы абслугоўвання Таццяна Лях і іншыя.

Але ж менавіта для кожнага з удзельнікаў педагагічных чытанняў самай дарагой узнагародай стала высокае прызнанне сваёй педагагічнай працы ў сістэме прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Наступны навучальны год стане творчым выпрабаваннем для майстроў вытворчага навучання ПТНУ, якія прымуць удзел у гарадскіх педагагічных чытаннях па тэме "Сучасны ўрок вытворчага навучання".

Ала КЛЮЙКО.

Б'ём трывогу!

Тунэль без надзеі на святло?

Яшчэ параўнальна нядаўна, крыху больш за дзесяць гадоў таму, чэрвеньскае ПТВ-80 было даволі прыстойнай установай. Многія яго выпускнікі сталі кваліфікаванымі рабочымі, атрымалі вышэйшую адукацыю і ўспамінаюць сваё вучылішча добрым словам.

Апошнія два гады гэта навучальная ўстанова стала аб'ектам шматлікіх праверак з розных інстанцый раённага і абласнога маштабу. Праверкі цалкам абгрунтаваныя — матэрыяльна-тэхнічная база вучылішча з кожным годам бяднее і зношваецца, ёсць праблемы з харчаваннем дзяцей-сірот, не вытрымліваюць аніякай крытыкі ўмовы пражывання навучэнцаў у інтэрнаце.

Што ж паказалі вынікі апошняй праверкі, якая праводзілася Камітэтам дзяржаўнага кантролю Мінскай вобласці літаральна месяц назад?

Але спачатку пра тое, якія недахопы былі выяўлены ў рабоце дырэктара вучылішча Валерыя Іванавіча Субоціна і галоўнага бухгалтара Лідзіі Канстанцінаўны Смірновай у папярэднія гады.

З верасня па снежань 1999 года дзецям-сіротам не выплачвалася розніца паміж сумай грашовых выдаткаў на харчаванне і фактычнымі расходамі. Дадатковае харчаванне было арганізавана толькі з 28.01.2000 г. Запазычанасць перад вучнямі-сіротамі была ліквідавана толькі ў ходзе праверкі. Таксама былі ўстаноўлены выпадкі неабгрунтаванага спісання бюджэтных сродкаў на расходы па арганізацыі харчавання — "харчаваліся" ў сталовай дзеці, якія на занятках адсутнічалі.

З вялікімі парушэннямі здавалася ў арэнду памяшканне сталовай. Грашовыя сродкі ад здачы ў арэнду сталовай па касе не апрыходаваліся. Па словах дырэктара, за іх кошт набываліся матэрыяльныя каштоўнасці, якія чамусьці таксама не былі ўлічаны ў рэгістрах бухгалтарскага ўліку своечасова. Крымінальная справа не ўзбуджалася па той прычыне, што дырэктар кампенсаваў матэрыяльны ўрон. Сума ўрону паводле стану на 3.05.2000 г. з улікам базавай стаўкі рэфінансавання Нацыянальнага банка склала 216 тысяч 868 рублёў.

Здавалася, за 1999-2000 г. праверак было дастаткова, каб у рабоце адміністрацыі вучылішча адбыўся нейкі пазітыўны зрух. Тым больш што становішча ў чэрвеньскім ПТВ-80 разглядалася на пасяджэнні калегіі ўпраўлення адукацыі Мінаблвыканкама. Былі адзначаны нізкі ўзровень выхаваўчай работы ў вучылішчы, нездавальняючыя матэрыяльна-побытавыя ўмовы навучэнцаў.

Але, на жаль, нічога пасля калегіі ў лепшы бок не змянілася.

Намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце А.Б.Лазарэвіч накіроўвае скаргу ў абласны Камітэт Дзяржкантролю і разам з пісьмом прадстаўляе відэакасету на тэму "З жыцця навучэнцаў у інтэрнаце".

Высвятляецца, што жылым памяшканнем інтэрнат можна назваць з вялікай цяжкасцю. Замест двух (пры ўстаноўленых нормах) у пакоях пражывае па тры чалавекі, пад спальні заняты пакой адпачынку і памяшканне для заняткаў. Адна з прычын такога становішча — пражыванне ў інтэрнаце староннiх асоб. На жаль, гэта рэаліі сённяшняга дня, калі работнікі бюджэтных арганізацый не ў стане здымаць прыватную кватэру, і гэта тэма асобнай размовы, але, тым не менш, праблема існуе. І вырашаць яе трэба на карысць навучэнцаў.

Да праверкі ў дзвярах не былі ўстаноўлены ручкі, закрываліся дзверы з дапамогай... цвікоў. Мэбля ў пакоях старая, пасцельная бялізна мае непрывабны выгляд. Адзіны стол, які ёсць у пакоі, выкарыстоўваецца як для яды, так і для самападрыхтоўкі. Тумбачак на ўсіх не хапае.

Яшчэ больш непрывабны выгляд маюць побытавыя памяшканні. Санітарна-тэхнічнае абсталяванне ў іх старое, ракавіны і ўнітазы пабітыя, змяшальнікі ў нерабочым стане. У пакоях асабістай гігіены сцены пакрыты цвіллю, тынкоўка паадбіваная. Няма пакоя і абсталявання для мыцця і сушкі бялізны. Разам з тым на рамонт інтэрнатаў, кабінетаў і тэхнікі паводле стану на 1 красавіка 2001 года было выдаткавана 412,4 мільёна рублёў. Цікава толькі, якім чынам выкарыстана?

Наогул у вучылішчы адсутнічае палажэнне аб інтэрнаце, якое вызначала б парадак яго эксплуатацыі, парадак выдзялення жылой плошчы, арганізацыю выхаваўчай работы і вольнага часу, парадак аплаты за пражыванне і адказнасць за парушэнне правілаў пражывання. Няма ў вучылішчы сацыяльнага педагога і псіхолага.

Хаця, шчыра кажучы, не ведаю, якую выхаваўчую работу можна праводзіць у сценах інтэрната, дзе проста немагчыма жыць нармальнаму чалавеку. Бо каб выхоўваць падлетка, які пачынае свой самастойны шлях, трэба забяспечыць яму, прабачце, сытнае харчаванне і прыстойныя побытавыя ўмовы!

А якая можа ісці размова пра сытны абед, калі ў сталовай вучылішча ў дзень праверкі (27.04.2001 г.) былі ўстаноўлены адхіленне ад рэцэптур прыгатавання страў, парушэнне тэхналагічнага працэсу іх прыгатавання, змяншэнне вагі прыгатаванай стравы, недахоп прадуктаў. Тэхналагічныя карты на ўсе стравы адсутнічалі.

Як атрымалася, што ў працэсе двухгадовага канфлікту паміж дырэктарам вучылішча і яго намеснікам А.Б.Лазарэвічам (а справа тут, хутчэй за ўсё, у тым, што апошні паспрабаваў вынесці "смецце з хаты") на абочыне аказаліся дзеці, выхаванцы вучылішча? Тым больш дзеці-сіроты, дзеці з асаблівасцямі псіхічнага развіцця. Па словах загадчыка аддзела Камітэта дзяржкантролю Святланы Сакалоўскай, немагчыма вучыць такіх дзяцей рамяству, не стварыўшы для іх нармальныя ўмовы жыцця.

А справа ў тым, што, спасылаючыся на сённяшнія рэаліі жыцця, педагогі, кіраўнікі навучальнай установы ўвогуле перасталі шукаць шляхі выйсця са складанай сітуацыі і пусцілі ўсё на самацёк. А найгорш прыйшлося вучням...

Ала ШАЎЦОВА.



З Марыяй Хадзінскай, выпускніцай адзінаццатай мінскай гімназіі, мы сустрэліся пасля кансультацыі па англійскай мове. Яна адна з тых васемнаццаці выпускнікоў гімназіі, што сёлета прэтэндуюць на залатыя медалі.

Дзякуючы сваёй настаўніцы Святлане Юр'еўне Асінавай, якая прывіла ёй і яе аднакласнікам любоў да замежнай мовы, Марыя збіраецца пасля заканчэння гімназіі паступаць у Мінскі дзяржаўны лінгвістычны універсітэт.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Прадстаўляем вопыт

Аснова цывілізаванага развіцця

У шырокім усеабдымным сэнсе адукацыя — аснова развіцця грамадства, ключавое звяно, якое забяспечвае сувязь паміж культурай кожнага чалавека і развіццём чалавечай цывілізацыі ўвогуле. У вузкаасобасным практычным сэнсе яна — залог дабрабыту чалавека, яго ўдзелу ў паўнацэнным жыцці грамадства.

Вось чаму суаднясенне правоў і бяспраўя дзіцяці ў галіне адукацыі ёсць суаднясенне (няхай і не прамое, а ўскоснае) яго свабоды ці насілля над яго асобай, над яго чалавечай годнасцю. Адсюль тое найвялікшае значэнне, якое надавалася ў гісторыі развіцця розных народаў ідэі ўсеагульнай адукацыі маладога пакалення, барацьбе за яе рэалізацыю. Адсюль тая прафесійна-асветніцкая значнасць разгляду гэтага пытання ў ВНУ педагагічнага профілю, перш за ўсё ў курсе гісторыі педагогікі.

Як ні ў якой іншай педагагічнай дысцыпліне ў гісторыі педагогікі лёгка прасочваецца сацыяльна-класавы падыход да ажыццяўлення рэальнага права грамадзян на адукацыю, бо кожная пададзеная ў гэтым курсе педагагічная тэорыя ці адукацыйна-выхаваўчая сістэма разглядаецца ва ўзаемасувязі з палітычным уладкаваннем дзяржавы, з характарам грамадства, з інтарэсамі тых, хто мае ўладу.

Пры выкладанні курса гісторыі педагогікі на псіхолага-педагагічным факультэце Брэсцкага універсітэта ставіцца мэта прасачыць праз прызму эпох і адукацыйна-выхаваўчых сістэм стаўленне той ці іншай дзяржавы, яе ўладавых колаў, асобных сацыяльных груп, грамадства ўвогуле да пытання рэалізацыі права дзяцей на адукацыю.

Пры вывучэнні адукацыйных сістэм рабаўладальніцкага і феадальнага грамадства як найбольш антаганістычных у гісторыі чалавечай цывілізацыі, а таксама ва ўмовах капіталізму ўвага студэнтаў звяртаецца на наступныя моманты: поўнае пазбаўленне цэлых класаў права на адукацыю; адсутнасць у яе сістэме адпаведнага тыпу школ для дзяцей рабоў, сялян (а ў Расіі для прыгонных сялян — аж да сярэдзіны XIX стагоддзя); значная абмежаванасць гэтага права пры капіталізме праз неабавязковасць наведвання школы дзецьмі (перапіс насельніцтва ў Расіі ў 1897 годзе сведчыў пра пісьменнасць так: сярод мужчын — 35,8 працэнта, сярод жанчын — 12,4 працэнта).

На канкрэтных фактах студэнты пераконваюцца ў непаўнацэннасці ўзроўню ведаў, якія даваліся дзецям непрывілеяваных саслоўяў, у тым, як недалёка адышла руская царкоўна-прыходская школа другой паловы XIX стагоддзя з яе двухгадовым тэрмінам навучання і рэлігійнай накіраванасцю ад прыходскай сярэдневяковай школы. А падчас вывучэння зместу адукацыі ў прыходскай школе, дзе хлопчыкаў навучалі пераважна малітвам, царкоўным спевам, радзей — пісьму, чытанню і лічэнню, студэнты прыходзяць да высновы, што ўся адукацыя ў Расіі была накіравана "на ўмацаванне ў народзе праваслаўнага вучэння, веры і маральнасці хрысціянскай".

На прыкладах больш позніх — капіталістычнай і сацыялістычнай — фармацый прасочваецца, як ва ўмовах тэхнакратызацыі вытворчасці, узрастання патрэбнасці дзяржавы ва ўсеагульнай пісьменнасці насельніцтва і якасным узроўні адукацыі, а таксама ва ўмовах дэмакратычных тэндэнцый у грамадстве, барацьбы прагрэсіўных сіл за найважнейшае з правоў кожнага чалавека — права на адукацыю — удасканальваюцца адукацыйныя сістэмы, ідзе пераемнасць паміж іх звеннямі, павялічваецца варыянтнасць тыпаў школ на ўсіх ступенях адукацыі, паступова ўводзіцца ўсеагульная пачатковая адукацыя (напрыклад, у такіх краінах як Аўстрыя, Прусія — яшчэ ў канцы XVIII стагоддзя, пазней — у Англіі, Італіі, Францыі).

У Беларусі, як і ў іншых рэспубліках былога Савецкага Саюза, праблема ўсеагульнай пачатковай адукацыі была вырашана толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі і ў даволі кароткі тэрмін. Асноўныя вехі яе ажыццяўлення: пачатак 30-х гадоў — усеагульная пачатковая адукацыя; канец 40-х — сямігадовая (1950 г. — васьмігадовая) і напрыканцы 70-х — усеагульная сярэдняя адукацыя.

Вялікую цікавасць у студэнтаў выклікае пытанне рэалізацыі права жанчын на адукацыю. Пры вывучэнні гісторыі развіцця адукацыйных сістэм даследуецца наступнае: магчымасць дзяўчынак у атрыманні раўнапраўнай з хлопчыкамі адукацыі; уплыў тых ці іншых асоб, якія адстойваюць гэта права; тыпы школ, што ствараліся для дзяўчынак; узровень і накірунак ведаў і інш.

Вывучэнне гэтых аспектаў праблемы паказвае, што на фоне шматвяковай прыніжанасці і нераўнапраўя жанчын (напрыклад, у рыцарскай сярэдневяковай сістэме выхавання) іх узровень адукаванасці быў вышэйшы за ўзровень адукаванасці мужчын. Пры вывучэнні пытання аб рэалізацыі права жанчын на адукацыю студэнты адзначаюць уклад такіх асветнікаў, як Ф.І. Янковіч, які паклаў у Расіі пачатак жаночай дзяржаўнай школе для непрывілеяваных слаёў насельніцтва, І.І. Бяцкой, які стварыў сярэднюю школу для дзяўчынак дваранскага саслоўя; адзначаюць барацьбу рэвалюцыянераў-дэмакратаў (М.Р.Чарнышэўскі, М.А.Дабралюбаў і інш.), сацыял-дэмакратаў (К.Цэткін, Р.Люксембург, Н.К.Крупская і інш.) за права жанчыны быць адукаванай нароўні з мужчынам.

Студэнты здзіўляюцца адкрытай (у Расіі — аж да Кастрычніцкай рэвалюцыі) і скрытай (як, напрыклад, у сучаснай цывілізаванай Францыі) дыскрымінацыі жанчыны ў галіне адукацыі. У першым выпадку няроўнасць выяўляецца праз цалкам раздзельнае навучанне дзяўчынак і хлопчыкаў, прычым у розных тыпах школ; у другім — праз нацыянальныя традыцыі, арыентацыю ў выхаванні іх больш на ролю жонкі, маці, хатняй гаспадыні, чым на прафесійнага спецыяліста ці грамадскага дзеяча.

Падкрэсліваючы актуальнасць вырашэння праблемы прадастаўлення жанчынам аднолькавых з мужчынамі правоў на атрыманне адукацыі, варта прывесці лічбы: у свеце пакуль яшчэ больш за 60 працэнтаў непісьменных дарослых складаюць жанчыны; больш за 60 працэнтаў дзяцей, якія не наведваюць школы, складаюць дзяўчынкі і г.д.

Не менш важны і нацыянальны аспект адукацыйнай палітыкі той ці іншай шматнацыянальнай дзяржавы, прыкладам якой з'яўлялася перш за ўсё Расійская імперыя, якая ўшчамляла праз сваю шавіністычную русіфікатарскую палітыку адукацыйныя правы іншых нацый, у тым ліку і нашу, беларускую, пазбаўляючы яе сваёй нацыянальнай школы, права навучання на роднай мове, а ў пэўныя перыяды і ўшчамляючы насельніцтва ў яго агульных правах. Прыкладам з'яўляецца прыняцце Статута Віленскага універсітэта ў 1807 годзе ці дзейнасць Асобнага камітэта па справах заходніх губерняў, калі пасля падаўлення беларуска-польскага паўстання 1830 — 1831 гг. да 1834 года колькасць казённых школ у Віленскай вучэбнай акрузе знізілася напалову. А менавіта ж у падрыхтоўцы людзей да таго, каб яны разумелі і шанавалі сваю культурную самабытнасць і паважалі яе ў іншых, заключаецца задача любой адукацыйнай сістэмы. Аднак пры гэтым не трэба адмаўляць, што ў сучасных умовах дзеля гуманізацыі і дэмакратызацыі грамадства адным са шляхоў ажыццяўлення раўнапраўнай адукацыі для маладых грамадзян Беларусі з'яўляецца ажыццяўленне ідэі павароту краіны да заходнееўрапейскіх сістэм з іх багатымі гуманістычнымі і дэмакратычнымі традыцыямі. Гэта перанясенне ў нашу нацыянальную сістэму навучання пэўных тыпаў школ, змястоўна-тэхналагічных асноў навучання, дыягнастычных методык і г.д.

Такім чынам, пры вывучэнні пытанняў станаўлення школы, развіцця тэарэтычных асноў працэсу навучання, у прыватнасці, пачынаючы з педагагічнай сістэмы Я.А.Коменскага з яе гуманістычнай, дэмакратычнай накіраванасцю (данесці праз школу на роднай мове, г.зн. праз пачатковую ступень адукацыі, усім дзецям незалежна ад іх расавай і нацыянальнай прыналежнасці ўсе здабытыя цывілізацыяй веды) і заканчваючы сённяшнім тэарэтычным абгрунтаваннем сусветнай (планетарнай) мэты адукацыі ("ва ўмовах інтэлектуальнай і маральнай салідарнасці чалавецтва" садзейнічаць развіццю актыўнага пачуцця цярпімасці і ўзаемаразумення паміж краінамі і народамі) мы разглядаем гісторыю сацыяльнага, палавога і нацыянальнага аспектаў барацьбы народаў за іх права на сапраўдную адукацыю, бо права — гэта ёсць залог многіх іншых чалавечых правоў. А факт існавання на сённяшні момант у свеце больш як 9 млн. непісьменных дарослых і больш чым 100 млн. дзяцей, якія не наведваюць школу, гаворыць аб тым, што барацьба за рэалізацыю права чалавека на адукацыю будзе і павінна працягвацца.

Галіна СЕГЯНЮК,
дацэнт кафедры педагогікі пачатковага навучання і сацыяльнай педагогікі Брэсцкага дзяржаўнага універсітэта.

За мяжой

Навука жыць

Нестандартны прысуд вынес іспанскі суддзя Эміліо Калатаюд 15-гадоваму дробнаму зладзюшку. Калі суддзя высветліў, што абвінавачваемы зусім непісьменны, то ён... абавязаў яго навучыцца чытаць і пісаць. Мала таго, пасля завяршэння навучання сам прыняў у яго экзамен і канстатаваў, што судовы прысуд прыведзены ў выкананне.

Малалетні правапарушальнік папаўся ў правінцыі Гранада пры абрабаванні харчовага склада ў кампаніі двух мужчын з цёмным мінулым. Пасля азнаямлення са справай суддзя Калатаюд абвясціў, што нельга судзіць чалавека, які не атрымаў нават мінімальнай адукацыі. Грамадства, на яго думку, не мае права прад'яўляць крымінальнае абвінавачанне таму, хто з'яўляецца ахвярай самога грамадства. Няўдачлівы малалетні злачынца сумленна навучыўся не толькі пісаць і чытаць, але і лічыць. Адначасова ён дзякуючы садзейнічанню суддзі атрымаў прафесію тынкоўшчыка.

Суддзі Эміліо Калатаюду, які займаецца справамі непаўналетніх, уласцівы нетрадыцыйны падыход да практычнай юрыспрудэнцыі. Некалькі гадоў таму ён адправіў пад дамашні арышт 20 бацькоў, чые дзеці сістэматычна прагульвалі ўрокі. Суд вышэйшай інстанцыі адмяніў гэтае рашэнне, аднак перапалоханыя бацькі прынялі меры — і з таго часу іх дзеці сталі прыстойнымі вучнямі. Вядомы ў правінцыі Гранада і выпадак, калі суддзя Калатаюд прыгаварыў юнака, які кіраваў матацыклам у нецвярозым стане, да рэгулярнага наведвання аддзялення мясцовай бальніцы, дзе лечаць людзей, паралізаваных у выніку дарожна-транспартных здарэнняў...

Падрыхтаваў Ігар КАНДРАЛЬ.

Зноў экзамены

Вытрымаўшы сапраўды сур'ёзнае напружанне разумовых і фізічных сіл, якое папярэднічала адной з важнейшых у жыцці маладога карэйца з'яў — здачы экзаменаў у ВНУ, былыя абітурыенты, стаўшы студэнтамі, расслабляюцца і дазваляюць сабе асабліва не напружвацца ў нудным працэсе навучання, за якім знаходзіцца запаветны дыплом. З вынікаў апытання, праведзенага экспертамі НДІ адукацыі Карэйскага універсітэта выяўлена, што больш за палову студэнтаў паўднёвакарэйскіх ВНУ прысвячаюць самастойным заняткам пасля лекцый менш як гадзіну ў дзень і прыкладна 40 працэнтаў з іх праяўляюць поўную абыякавасць да вучэбнага працэсу.

Відаць, што перажываемы краінай крызіс школьнай адукацыі, калі ў класах пачатковай і сярэдняй школы, як сцвярджаюць паўднёвакарэйскія сродкі масавай інфармацыі, пануюць непавага да настаўніка, прагулы і школьнае насілле замест прывычнага паслушэнства, распаўсюдзіўся цяпер і на універсітэт.

Універсітэты Паўднёвай Карэі, як лічаць дасведчаныя ў праблемах нацыянальнай адукацыі эксперты, "павінны выконваць вядучую ролю ў забеспячэнні нацыі высокакласнымі спецыялістамі".

Аднак для выпраўлення сітуацыі, як адзначаюць цэнтральныя СМІ, неабходна правесці "сур'ёзныя змены ў сістэме агульнай адукацыі ў краіне".

Буйным скандалам абярнуліся ў Бангладэш пачатыя выпускныя экзамены ў каледжах.

У першы дзень ад экзаменаў былі адхілены за розны падман — ад выкарыстання шпаргалак да подкупу выкладчыкаў — больш як 3,5 тысячы вучняў. Як паведамілі СМІ, за дзень колькасць выгнаных з каледжаў за такія парушэнні ў цэлым па краіне павялічылася да 16 тысяч. У некаторых навучальных установах сталіцы і шэрагу іншых гарадоў, гаворыцца ў паведамленні, пазбаўленыя права атрымаць дыпломы выказваюць пратэст масавымі маніфестацыямі, якія пераходзяць у беспарадак. Дзе-нідзе прыйшлося выклікаць паліцыю, якая выкарыстала слезатачывы газ і дубінкі. Экзаменацыйная сесія набірае летнія гарачыя абароты.

Падрыхтаваў Ігар КАНДРАЛЬ.

Думка чытача

Гэта цяжкае права выбару...

Многа змен адбылося ў школьным жыцці за апошнія гады. У бацькоў з'явілася права выбіраць школу для свайго дзіцяці. А выбіраць настаўніка? Юрыдычна гэта нідзе не афармлена. Чаму я пішу пра гэта?

Ды таму, што не раз чула просьбы сваіх знаёмых растлумачыць ім, ці маюць яны права памяняць настаўніка.

Папраўдзе кажучы, у свой час, мне б таксама хацелася іншы раз памяняць некаторых сваіх вучняў ці іх бацькоў, як, мабыць, і ім мяне.

Усім нам хочацца мець аптымальны варыянт, але, на жаль...

Адзін і той жа настаўнік можа быць добрым для аднаго вучня і дрэнным для другога.

Жорсткі, вельмі патрабавальны педагог, не ўмее ці не жадае пахваліць дзіця, не падыходзіць для няўпэўненага ў сабе, "затузанага" бацькамі дзіцяці. А мяккі, далікатны настаўнік не справіцца з разбэшчаным сямейным "царком".

Бацькам хацелася б знайсці ў настаўніку спалучэнне разумнай патрабавальнасці і прафесіяналізму з душэўнай мяккасцю і павагай да годнасці дзіцяці.

Адпрацаваўшы 38 гадоў у школе, сцвярджаю, што такія настаўнікі былі і ёсць. І іх шмат. Агульнавядома, што ўзровень нашай адукацыі дастаткова высокі ў параўнанні з многімі краінамі. А вось па ўзроні побытавай культуры мы вельмі адстаём.

А якая культура ўзаемаадносін у сем'ях? Можа, прычыны многіх канфліктаў менавіта ў сем'ях, у тым, якім дзіця пачынае вучобу.

Я ведаю сям'ю, дзе другакласнік ні разу не пачуў ад маці і бабулі слоў павагі. Толькі: "балбес, дэбіл, разява" і падобнае гэтаму. Да першага класа гэты хлопчык не ведаў ні ў чым абмежаванняў, рабіў што хацеў, мог пакрыўдзіць бабулю, перавярнуць талерку з супам і г.д. А першага верасня раптам выявілася, што трэба ціха сядзець, слухаць, стрымліваць свой узрыўны нораў ды яшчэ нешта пісаць, і пісаць вельмі акуратна. Больш за тое: ён прывык, што ён "самы-самы", а аднакласнікі зусім так не думаюць.

Вось і ідзе дзіця ў школу са слязьмі. Але гэта злыя слёзы. Школу ён ненавідзіць. З любімчыка сям'і ён ператварыўся дома ў "балбеса і дэбіла", а ў школе трэба яшчэ падпарадкоўвацца настаўніку, больш моцным аднакласнікам, ды і не самыя лепшыя адзнакі б'юць па самалюбстве. А хто вінаваты? Настаўнік?

У гэтай сітуацыі трэба ў корані мяняць усю атмасферу ў сям'і, павольна і асцярожна мяняць адносіны да дзіцяці і яго адносіны да школы.

Супрацьлеглы прыклад. Хлопчык вырас у спакойнай, добразычлівай сямейнай абстаноўцы. Робіць усё акуратна, грунтоўна, абдумана, але вельмі марудна. А настаўніца трапіла вельмі эмацыянальная, гаворыць хутка, гучна. Любіць знешнія эфекты, яе адкрытыя ўрокі заўсёды падабаюцца калегам. І актыўныя, кемлівыя дзеці добра адчуваюць сябе з ёю. А вось для маруднага Ванечкі яна пастаянны раздражняльнік, ды і ён для яе таксама. Вось тут выйсце адно: памяняць клас, перайсці да іншага настаўніка.

Але прыйдзе Ваня ў пяты клас, і ў яго будзе шмат розных настаўнікаў, усіх не памяняеш. Я магу прывесці дзесяткі два падобных прыкладаў, але навошта...

Які вывад? Мне здаецца, што гэта задача не мае дакладнага адказу.

Так, у некаторых выпадках трэба мяняць настаўніка. Лепш было б, калі б школьны псіхолаг вызначаў загадзя, да каго з настаўнікаў ісці таму ці іншаму дзіцяці. Цяпер дзеці праходзяць інтэлектуальнае тэсціраванне. А можа лепш праводзіць тэсціраванне на сумяшчальнасць з настаўнікам?

Калі б у настаўніка ў класе было менш вучняў, ён хутчэй бы вывучыў і адчуў кожнага. Гэтыя "калі б" можна працягваць бясконца. Але рэаліі жыцця такія, што трэба прыстасоўвацца да таго, што маем.

Бацькам не грэх памятаць, што іх дзіця павінна не толькі атрымаць адукацыю, але і навучыцца жыць у грамадстве. А значыць, яго трэба вучыць улічваць пажаданні іншых людзей, паважаць іх думку, разумець такую простую рэч, што навакольныя не лічаць цябе "цэнтрам Сусвету". Разам з тым у дзіцяці трэба выхоўваць пачуццё ўласнай годнасці, разумную ўпэўненасць і веру ва ўласныя сілы і шмат чаго іншага.

Але адно непарушнае правіла павінна быць у сям'і школьніка: ніколі не абмяркоўваць недахопы настаўніка пры сваім дзіцяці. Паверце: лепшымі не стануць ні настаўнік, ні дзіця, а клопатаў павялічыцца.

Аляксандра САБАЛЕЎСКАЯ,
ветэран педагагічнай працы.



"З надзеяй — у будучыню"

Выстава-кірмаш з такой назвай адбылася ў Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі. Арганізаваная дзіцячым фондам Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (ЮНІСЭФ) у Рэспубліцы Беларусь і Міністэрствам адукацыі Беларусі, яна прайшла ў межах сусветнага руху ў інтарэсах дзяцей і кампаніі "Скажам дзецям "Так!"".

Прадстаўленыя на ёй вырабы зроблены рукамі дзяўчынак з петрыкаўскага спецвучылішча № 1 і хлопчыкаў Бабруйскай калоніі — дзецьмі, якія па тых ці іншых абставінах апынуліся ў супярэчнасці з законам і зараз пазбаўлены нармальных умоў жыцця і ўзаемін.

Кожны з прысутных змог набыць экспанат, які яму спадабаўся, а таксама зрабіць дабрачынны ўзнос. Усе сабраныя падчас выставы сродкі пойдуць на дабрачынныя мэты, а калі дакладней — на патрэбы дзяцей, якія прадставілі на гэты кірмаш свае вырабы.

На адкрыцці прысутнічаў прадстаўнік дзіцячага фонду ЮНІСЭФ у Беларусі Ніл Бунэ.

Юрый БОНДАРАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: падчас правядзення выставы-кірмашу.

Фота аўтара.







Тэст

Дзіця ў вашым жыцці

Роля бацькоў у выхаванні дзіцяці незаменная. Яны — галоўныя "праекціроўшчыкі, канструктары і будаўнікі" яго асобы. Вось чаму так важна ведаць, наколькі паспяхова ўмеюць бацькі спраўляцца з такой складанай і адказнай задачай, як фарміраванне чалавечай асобы. Гэты тэст дапоможа іх уяўленне пра сябе як бацькоў, дапаможа зрабіць пэўныя высновы адносна праблем выхавання.

Уважліва прачытайце пытанні. Падлічыце адказаць на іх шчыра. Варыянты адказаў: "а" — магу і заўсёды так раблю (3 балы); "б" — магу, але не заўсёды так раблю (2 балы); "в" — не магу (1 бал).

Ці можаце вы:

1. У любы момант пакінуць усе свае справы і заняцца дзіцем?
2. Параіцца з дзіцем нягледзячы на яго ўзрост?
3. Прызнацца дзіцяці ў памылцы, зробленай у дачыненні да яго?
4. Папрасіць прабачэння ў дзіцяці за сваю несправядлівасць у дачыненні да яго?
5. Захаваць самавалоданне, нават калі ўчынак дзіцяці вывеў вас з раўнавагі?
6. Паставіць сябе на месца дзіцяці?
7. Паверыць хаця б на хвіліну, што вы — добрая фея (добры чараўнік)?
8. Расказаць дзіцяці павучальны выпадак з дзяцінства, які паказвае вас з нядобрага боку?
9. Заўсёды ўстрымлівацца ад ужывання слоў і выразаў, якія могуць параніць дзіця?
10. Паабяцаць дзіцяці выканаць яго жаданне за добрыя паводзіны?
11. Выдзеліць дзіцяці адзін дзень, калі яно можа рабіць што пажадае, а вы не будзеце ўмешвацца?
12. Не рэагаваць, калі ваша дзіця ўдарыла, груба штурхнула ці проста незаслужана пакрыўдзіла іншае дзіця?
13. Не паддавацца на дзіцячыя просьбы і слёзы, калі ўпэўнены, што гэта капрыз, мімалётнае недарэчнае жаданне?

Вынік:

30-39 балаў. Дзіця — самая вялікая каштоўнасць у вашым жыцці. Вы імкнецеся не толькі зразумець, але і пазнаць яго, ставіцеся да яго з павагай, прытрымліваецеся найбольш прагрэсіўных прынцыпаў выхавання і пастаяннай лініі паводзін. Іншымі словамі, вы дзейнічаеце правільна і можаце спадзявацца на добрыя вынікі.

18-30 балаў. Клопат пра дзіця для вас — пытанне першараднай важнасці. Вы валодаеце здольнасцямі выхавальніка, але на практыцы не заўсёды прымяняеце іх паслядоўна і мэтанакіравана. Часам вы празмерна строгія, у іншых выпадках — залішне мяккія. Акрамя таго, вы схільныя да кампрамісаў, якія паслабляюць выхаваўчы эфект. Вам трэба сур'ёзна задумацца над сваім падыходам да выхавання дзіцяці.

Менш за 18 балаў. У вас сур'ёзныя праблемы з выхаваннем дзіцяці. Вам не хапае ці то ведаў, ці то жадання выхаваць дзіця асобай, магчыма — і таго, і другога. Парада: звярніцеся за дапамогай да спецыялістаў — педагогаў і псіхолагаў, — азнаёмцеся з публікацыямі па пытаннях сямейнага выхавання.

Падрыхтаваў
Іван ШПАДАРУК.

Педагагічная майстэрня

Будучыня — за варыянтнымі методыкамі

Усе ўрокі экалогіі маюць адзіную галоўную мэту — сфарміраваць культуру сяброўскіх адносін да жывой прыроды. Гэта калі чалавек спачатку ўважліва прыглядаецца і прыслухоўваецца да таго, што адбываецца навокал, потым прыслухоўваецца да самога сябе, вызначае, што яму патрэбна на самай справе, як задаволіць свае патрэбы з найменшымі стратамі для прыроды, і, нарэшце, імкнецца кампенсаваць прыродзе тое, што было ў яе ўзята.

Пры адзінстве галоўнай мэты практычна не здараецца так, каб два ўрокі ва ўмовах навакольнага асяроддзя былі дастаткова падобнымі між сабой.

Безумоўна, тут многае залежыць ад творчага падыходу настаўніка, яго настрою, разумення працэсу, што адбываецца ў прыродзе, здольнасці знайсці эмацыянальны кантакт з вучнямі, павесці іх за сабой. Тым не менш варыянтныя методыкі, якія прадугледжваюць шэраг шляхоў дасягнення адной і той жа навучальнай мэты, могуць аказаць істотную дапамогу педагогу пры падрыхтоўцы і правядзенні заняткаў, каб аптымальна спалучыць запатрабаванні вучняў і рэальныя ўмовы прыроднага асяроддзя.

Можна вылучыць чатыры асноўныя параметры варыянтнасці: выбар арганізацыйнай формы заняткаў у залежнасці ад таго, дзе яны праводзяцца (у парку ці побач са школай) і колькі чалавек арганізуе іх правядзенне; выбар тэматыкі заняткаў у залежнасці ад узросту вучняў, іх вопыту ўзаемадзеяння з прыродай, пары года і асаблівасцей населенага пункта; падбор тэарэтычных і практычных матэрыялаў для пэўнага ўрока ў залежнасці ад умоў надвор'я, [illegible]; выбар метадаў правядзення заняткаў [illegible].

Асноўныя арганізацыйныя формы заняткаў

Экскурсіі звычайна праводзяцца ў месцах з багатай гісторыяй і біялагічнай разнастайнасцю. Яны не патрабуюць папярэдняй падрыхтоўкі вучняў і могуць праводзіцца з рознаўзроставымі групамі.

З улікам рознага ўзроўню падрыхтаванасці экскурсійных груп [illegible] ўмовы надвор'я ўяўляецца мэтазгодным арганізаваць экскурсійнае абслугоўванне па гнуткіх методыках. Сутнасць у тым, што распрацоўваюцца асноўныя і дадатковыя экскурсійныя тэксты. У адпаведнасці з узростам і адукацыяй экскурсійнай групы выбіраецца адзін з асноўных тэкстаў.

Падчас экскурсіі ў залежнасці ад зацікаўленасці слухачоў экскурсавод больш падрабязна асвятляе асобныя пытанні, карыстаецца дадатковымі тэкстамі і абставінамі.

Экскурсійныя заняткі звычайна праводзяцца з вучнямі адной узроставай групы і могуць дадаткова да экскурсій уключаць і практычныя заданні, і апытанне вучняў па пачатку і пры заканчэнні заняткаў. Усё больш актуальным становіцца ўлік асаблівасцей [illegible] падлеткаў, іх патрэбнасць у актыўных формах заняткаў. Трэба даць ім магчымасць нешта зрабіць сваімі рукамі па старажытных тэхналогіях, паспрабаваць карыстацца механізмамі, зробленымі па ўзорах мінулых стагоддзяў.

Асноўныя тэмы могуць разглядацца падчас экскурсій два ці нават тры разы дзеля лепшага замацавання і разумення (коратка і ў агульных канцэпцыі), нагадвання пры падрабязным разглядзе іншых тэм. [illegible]

Базавыя заняткі ў прыродным асяроддзі

Пры арганізацыі заняткаў неабходна ўлічваць і тую акалічнасць, што групы (вучні 9-10 гадоў) [illegible] выходзяць у парк, а іншыя групы ўжо [illegible] заняткаў у прыродным асяроддзі. Такая ж дыферэнцыяцыя можа мець месца і ў межах адной групы.

Для гэтай формы вызначаецца галоўная тэматычная лінія заняткаў у прыродным асяроддзі, якая складаецца з паслядоўнасці навучальных блокаў [illegible]

У залежнасці ад узросту вучняў неабходна мяняць тэмп выкладання тэмы і падбіраць асобныя заданні [illegible]: 1. Аксімітная палянка. 2. Экалагічная сцежка з гульневымі заданнямі. 3. Аксімітная палянка з пісьмовымі заданнямі. 4. Экалагічная сцежка з пісьмовымі заданнямі. 5. Малы экалагічны практыкум, знаёмства з экалагічным маніторынгам і асноўнымі сельскагаспадарчымі работамі. 6. Турысцкі экалагічны практыкум. 7. Вялікі экалагічны практыкум. 8. Спецыяльныя практыкумы. 9. Комплексны экалагічны практыкум, рэалізацыя прыродаахоўных праектаў. Гэтую паслядоўнасць можна назваць вертыкальным варыянтным ланцужком.

Варыянтныя методыкі, якія прадугледжваюць шэраг шляхоў дасягнення адной і той жа навучальнай мэты, могуць аказаць істотную дапамогу педагогу пры падрыхтоўцы і правядзенні заняткаў, каб аптымальна спалучыць запатрабаванні вучняў і рэальныя ўмовы прыроднага асяроддзя.

Эфектыўнасць кожных заняткаў у прыродным асяроддзі будзе больш значнай, калі дзяцей да іх папярэдне падрыхтуюць некалькі настаўнікаў.

Папярэдняя падрыхтоўка можа складацца з дзвюх частак — заняткі, прымеркаваныя да экалагічнага календара, і заняткі, непасрэдна прымеркаваныя да бліжэйшага выхаду ў прыроду. Падчас заняткаў, якія праводзяцца напярэдадні, пажадана высветліць некаторыя асаблівасці індывідуальнай і калектыўнай матывацыі ў адносінах да навакольнага асяроддзя.

Пасля выхаду ў прыроду мэтазгодна правесці з дзецьмі адны ці двое аўдыторных заняткаў. На першых з іх неабходна асэнсаваць і замацаваць веды, што былі атрыманы падчас экскурсій, а на другіх высветліць, як змяніліся адносіны дзяцей да навакольнага асяроддзя. Другія заняткі мэтазгодна праводзіць праз адзін-два тыдні і толькі пасля асобных выхадаў у прыроду.

Узровень матывацыі да навучання ўзрастае, калі адну і тую ж ідэю (толькі рознымі словамі) раскрываюць дзецям розныя людзі. Таму вельмі пажадана, каб у прыродным асяроддзі дзяцей сустракаў чалавек, да якога яны нібыта прыйшлі ў госці. Пажадана, каб ён быў апрануты якім-небудзь казачным персанажам, што звязаны з лесам, ці хаця б у форму лесніка. Поспех усяго выхаваўчага цыкла ў значнай ступені будзе залежаць ад таго, наколькі прывабнымі і зручнымі будуць тыя палянкі, на якіх адбудуцца першыя заняткі на прыродзе. Таму пажадана, каб пад гэтыя мэты былі знойдзены найлепшыя куткі жывой прыроды ў кожным парку, побач з кожным населеным пунктам.

Заняткі на прыродзе для малодшых школьнікаў складаюцца з наступных частак: 1. Гутарка з Лесавіком. Высвятленне ўзросту наведвальнікаў, іх вопыту ўзаемадзеяння з прыродай, ведаў, узроўню матывацыі. 2. Верш ці казка ад Лесавіка. 3. Хатняе заданне, дзеці спяваюць Лесавіку, расказваюць вершы, паказваюць малюнкі, распавядаюць пра свае справы. 4. Галоўная частка. Дзеці набываюць новы вопыт узаемадзеяння з прыродай, выконваюць заданне Лесавіка. 5. Гульня пад кіраўніцтвам настаўніка ці Лесавіка (звычайна вывучэнне новай). 6. Заключнае апытанне ў выглядзе гутаркі альбо адказаў на пытанні. 7. Самастойныя гульні і прыём ежы.

Комплексныя ўрокі на прыродзе звычайна праводзяцца з вучнямі некалькіх класаў адной навучальнай паралелі на працягу некалькіх урокаў ці поўнага навучальнага дня. У прыродным асяроддзі праводзяцца заняткі па розных навучальных дысцыплінах, звязаных агульнай тэмай, набыццём пэўнага вопыту сяброўскіх адносін з навакольным асяроддзем. Выбар тэмы заняткаў вызначаецца як мясцовымі ўмовамі, так і існуючай навучальнай праграмай.

Комплексная экалагічная гульня мае сваёй галоўнай мэтай выклікаць цікавасць да экалагічных праблем, спрыяць развіццю культуры сяброўскіх адносін да жывой прыроды, фарміраванню навыкаў, неабходных для сапраўднай прыродаахоўнай дзейнасці: натуральнаму спалучэнню спартыўных элементаў, практычнай дзейнасці, творчых і інтэлектуальных заданняў. Гульня можа аднрачасова ахопліваць некалькі соцень удзельнікаў і гледачоў.

Яна арганізуецца па схеме каманднага падарожжа, падчас якога ўдзельнікі выконваюць практычныя творчыя і інтэлектуальныя заданні. За выкананне кожнага з іх удзельнікі атрымліваюць пэўную колькасць прадметаў ("залатых жалудоў", "чароўных арэшкаў"); пры выкананні спартыўных ці інтэлектуальных заданняў іх колькасць можа як павялічвацца, так і памяншацца. Перамагае тая каманда, якая да фінішу прыйдзе з найбольшай колькасцю прадметаў.

Экалагічнасць гульні забяспечваецца адпаведным зместам практычных, творчых і інтэлектуальных заданняў, тым, што асобныя спартыўныя спаборніцтвы імітуюць некаторыя віды выратавальнай дзейнасці. Гульня разлічана на вельмі шырокі дыяпазон удзельнікаў адносна як іх узросту, так і іх спартыўнай і інтэлектуальнай падрыхтоўкі.

Стратэгія развіцця

Значна паскорыць развіццё варыянтных методык можа стварэнне экалагічнага "катэхізісу", у які ўвойдуць пытанні і адказы, што тычацца непасрэднага ўзаемадзеяння чалавека з жывой прыродай.

Гэтыя пытанні можна аб'яднаць у некалькі асобных тэматычных груп, кожная з якіх будзе складацца з некалькіх асобных тэм, якія, у сваю чаргу, могуць утварыць некалькі раздзелаў. Агульная колькасць пытанняў можа складаць каля адной тысячы. Такая сістэма з'яўляецца надзвычай гнуткай. Яна дазваляе мяняць чарговасць выкладання асобных тэм у межах групы, паслядоўнасць раздзелаў і пытанняў у раздзеле, пераносіць з аднаго раздзела ў другі асобныя пытанні ці змяняць іх і інш.

Матэрыялы "катэхізісу" зручныя для выкарыстання ў любой форме заняткаў у навакольным асяроддзі. Яны могуць быць перапрацаваны ў тэсты, якія, у сваю чаргу, могуць выкарыстоўвацца для правядзення комплекснай экалагічнай гульні і базавых заняткаў у навакольным асяроддзі.

Сістэматычнае выкарыстанне варыянтных методык мэтазгодна пачаць з вучнямі другіх класаў, паколькі менавіта ў гэтым узросце найбольш актыўна фарміруюцца адносіны да навакольнага асяроддзя.

Розныя формы заняткаў на прыродзе, хутчэй за ўсё, будуць развівацца паасобку, паступова аб'ядноўваючыся ў адзіную сістэму.

Істотным крокам можа стаць стварэнне каскадных тэставых заданняў, у якіх кожнае наступнае пытанне з'яўляецца працягам пытання папярэдняга, але датычыцца іншай навучальнай дысцыпліны асноўнага навучальнага курса. Выкарыстанне каскадных тэстаў можа спрыяць распаўсюджанню варыянтных методык практычна на ўсе формы навучання.

Яўген ЦЕРАХАЎ,
выкладчык экалогіі
гімназіі № 1
Мінска.

Метадычная служба: ад з'езда да з'езда

Што ж рэальна дасягнута?

У сваім выступленні на першым з'ездзе настаўнікаў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнка звярнуў увагу на развіццё метадычнай службы: "Рашэнне праблемы павышэння якасці педагагічнай працы напрамую звязана з неабходнасцю развіцця метадычнай службы ў адукацыі. Яна павінна дапамагчы настаўніку паспяхова адаптавацца да змен у змесце адукацыі, авалодаць новымі тэхналогіямі, забяспечыць падтрымку эксперыментальнай, інавацыйнай работы".

Сёння, калі ва ўмовах інтэнсіўнага рэфармавання адукацыі мы ідзём насустрач чарговаму рэспубліканскаму з'езду работнікаў адукацыі, наспела неабходнасць прааналізаваць, у якой меры метадычная служба Віцебскай вобласці забяспечыла рашэнне ўскладзеных на яе задач.

1998 год, першы год пасля з'езда настаўнікаў, быў няпростым для метадычнай службы нашай рэспублікі. Справа ў тым, што ў шэрагу рэгіёнаў Беларусі ў перадз'ездаўскі перыяд складвалася тэндэнцыя да згортвання дзейнасці раённых і гарадскіх метадычных кабінетаў. "Наватарам ад педагогікі" здавалася, што без сістэмы метадычнага навучання можна абысціся — працуюць жа школы некаторых замежных краін без такіх падраздзяленняў. Яны не задумваліся, што менавіта гэтая унікальная структура суправаджэння адукацыйнага працэсу з'яўляецца адным з важнейшых фактараў развіцця адукацыі. Метадычная служба, з'яўляючыся сувязным звяном паміж псіхолага-педагагічнай навукай і школьнай практыкай, дазваляе на навуковай аснове аналізаваць і ацэньваць супярэчнасці і праблемы, знаходзіць аптымальныя шляхі іх вырашэння, ствараць умовы для назапашвання інавацыйнага вопыту, для якаснага і аператыўнага рашэння задач рэфармавання школы. Першы з'езд настаўнікаў, падкрэсліўшы значнасць метадычнай службы, не толькі спыніў працэс яе разбурэння, але і стварыў умовы для яе эфектыўнага адраджэння і развіцця.

Віцебскую вобласць працэс расфарміравання метадычнай службы амаль не закрануў (акрамя двух раёнаў). Таму метадычная сістэма вобласці працягвала гарманічна развівацца: метадычныя кабінеты аддзелаў адукацыі на чале з абласным інстытутам павышэння кваліфікацыі аператыўна ўключыліся ў вырашэнне задач, намечаных з'ездам.

Дзейнасць ІПК была сканцэнтравана на наступных стратэгічных накірунках:

* павышэнне кваліфікацыі педагогаў і спецыялістаў: засваенне імі сучаснай парадыгмы адукацыі, авалоданне новым зместам і стандартамі яго рэалізацыі, адэкватнымі тэхналогіямі і тэхналагічным забеспячэннем адукацыйнага працэсу;

* перападрыхтоўка кадраў, неабходных для паспяховага рашэння задач рэформы: педагогаў-псіхолагаў для школ і дашкольных устаноў, дэфектолагаў;

* навукова-метадычнае кіраванне развіццём рэгіянальных адукацыйных сістэм і іх метадычных служб;

* стварэнне неабходных навукова-метадычных і арганізацыйна-метадычных умоў для інавацыйнай і эксперыментальна-даследчай дзейнасці педагагічных калектываў;

* назапашванне, абагульненне і распаўсюджанне перадавога педагагічнага вопыту.

Раённыя і гарадскія метадычныя службы на даным этапе забяспечваюць:

* павышэнне кваліфікацыі педагогаў і спецыялістаў у міжкурсавым перыядзе;

* арганізацыю асваення новых вучэбных планаў, праграм, падручнікаў і дапаможнікаў, нарматываў дзяржаўнага стандарту адукацыі і г.д.;

* метадычнае суправаджэнне інавацыйнай і эксперыментальнай дзейнасці;

* маніторынг эфектыўнасці рэфармавання адукацыйнай сістэмы рэгіёна;

* абагульненне і распаўсюджанне перадавога педагагічнага вопыту.

Што ж рэальна дасягнута за разглядаемы перыяд?

Курсавое навучанне ў абласным ІПК прайшлі 18896 чалавек. На факультэце перападрыхтоўкі спецыялістаў адукацыі дыпломы педагогаў-псіхолагаў пасля інтэнсіўнага двухгадовага навучання атрымалі 76 чалавек. Адкрыты новы профіль перападрыхтоўкі кадраў па спецыяльнасці "Дэфекталогія". Сёння гэтую прафесію асвойваюць 125 чалавек, якія займаюцца на патоках першага і другога гадоў навучання.

У 1998-99 гадах навучанне на курсах абласнога ІПК прайшлі 590 прадстаўнікоў кіруючых кадраў органаў дзяржаўнага кіравання гарадоў і раёнаў вобласці.

Адзначым, што ў змястоўным плане павышэнне кваліфікацыі не абмяжоўваецца новымі вучэбнымі планамі, праграмамі, падручнікамі і г.д. Для кожнай катэгорыі спецыялістаў вызначаны аспекты пазнавальнай дзейнасці, якія дазваляюць ім эфектыўна вырашаць задачы рэформы школы і адукацыі. Прывядзем некалькі прыкладаў (па дадзеных 2000 года):

для настаўнікаў пачатковай школы ў якасці такіх аспектаў выступалі: асаблівасці арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу ў пачатковых класах 12-гадовай школы; праблемы дыферэнцыяцыі ў пачатковым навучанні; сучасныя педагагічныя тэхналогіі ва ўмовах пераходу на новы змест адукацыі;

для настаўнікаў-прадметнікаў — інавацыйнае тэхналагічнае забеспячэнне новага зместу адукацыі; інфармацыйныя тэхналогіі ў адукацыйным працэсе сярэдняй школы; псіхалагічныя асновы асобаснага арыентавання адукацыі; эксперыментальная і даследчая дзейнасць настаўнікаў;

для кіраўнікоў устаноў адукацыі — абнаўленне сістэмы кіравання на этапе рэфармавання школы; прагназаванне і праектаванне развіцця ўстаноў адукацыі і рэгіянальных адукацыйных сістэм; кіраванне якасцю адукацыі; кіраванне інавацыйнымі працэсамі ў адукацыі.

На курсах павышэння кваліфікацыі педагогаў-псіхолагаў у ліку прыярытэтных выдзяляліся накірункі: псіхалагічнае суправаджэнне інавацыйных працэсаў у адукацыі, дыягностыка і карэкцыя асобасных якасцей і дзейнасці суб'ектаў адукацыі; работа з дзецьмі і бацькамі групы рызыкі і інш.

Асаблівая ўвага на курсах надавалася пытанням эфектыўнай рэалізацыі дзяржаўных стандартаў адукацыі, якаснаму ўваходжанню ў дзесяцібальную сістэму ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў, мадэляванню і праектаванню выхаваўчых сістэм з улікам рэгіянальных асаблівасцей.

У тэхналагічным плане мы прытрымліваліся і прытрымліваемся ісціны: педагог вучыць і выхоўвае так, як вучылі і выхоўвалі яго самога. З улікам гэтага акцэнт рабіўся на тыя формы і метады, якія адэкватны патрэбнасцям педагогаў і спецыялістаў вобласці. Пры ўваходнай і выніковай дыягностыцы мы выяўляем, якім формам і метадам правядзення заняткаў аддаюць перавагу слухачы і ў якой меры яны задаволены гэтымі заняткамі. Таму цяпер спектр форм і метадаў (у парадку ўзрастання ступені значнасці) выглядае так: стажыроўка ва ўстановах адукацыі, дыскусіі "за круглым сталом", педагагічныя матчы, арганізацыйна-дзейнасныя і вучэбна-развіцёвыя гульні, праблемныя лекцыі, трэнінгі, практыкумы па мадэляванні і праектаванні адукацыйных сістэм і тэхналогій, абарона праектаў, панарама інавацыйнага вопыту, сустрэчы з вядучымі спецыялістамі-практыкамі.

І змястоўны, і тэхналагічны аспекты — гэта своеасаблівы "пасеў" таго новага, што ўжо праз паўгода-год пачынае прыносіць плады ў адукацыйнай сістэме вобласці: дзесяткі школ, рэгіянальных сістэм адукацыі, якія пераходзяць у рэжым развіцця; стварэнне аптымальнай сістэмы дыферэнцыяцыі навучання сельскіх школьнікаў; асваенне асобасна арыентаваных тэхналогій і сістэм (модульнае навучанне, педагагічныя майстэрні, вучэбнае праектаванне і даследаванне, Дальтон-план, адукацыйныя мадэлі "Першы крок" і "Крок за крокам", тэхналогія навучання школьнікаў і інш.).

Істотна, што год ад году ўмацоўваецца кадравы патэнцыял ІПК, які ў адпаведнасці з абноўленай (адзінай для нашай краіны) вучэбна-праграмнай дакументацыяй сёння ўжо на 70 працэнтаў самастойна забяспечвае змястоўныя і тэхналагічныя бакі курсавога працэсу, што немалаважна ў сучасных складаных эканамічных умовах.

Адным з прыярытэтаў дзейнасці ІПК з'яўляецца навукова-метадычнае забеспячэнне развіцця рэгіянальных адукацыйных сістэм і іх метадычных служб. На занятках у інстытуце і ў ходзе навукова-метадычных кансультацый 75 кіраўнікоў школ вобласці распрацавалі канцэпцыі і праграмы індывідуальнага інавацыйнага развіцця сваіх устаноў адукацыі. Многія з гэтых школ ужо ў поўнай меры сталі інавацыйнымі: сярэднія школы №№ 12, 23, 32, 39 Першамайскага раёна Віцебска, сярэднія школы №№ 8, 12, 15 Наваполацка, Вышадская сярэдняя школа Гарадокскага раёна, Мількаўская сярэдняя школа Браслаўскага раёна, сярэднія школы №№ 1, 2 Сянно, Багушэўская сярэдняя школа № 2 Сенненскага раёна, Бабініцкая, Лісуноўская, Бараздоўская сярэднія школы Аршанскага раёна і многія іншыя.

На камандных курсах (з удзелам намеснікаў загадчыкаў аддзелаў адукацыі, загадчыкаў вучэбна-метадычных кабінетаў, інспектараў і метадыстаў) кожная каманда распрацавала ў 2000 годзе перспектыўныя рэгіянальныя праграмы развіцця адукацыйных сістэм гарадоў і раёнаў вобласці. Пры распрацоўцы рэгіянальных праграм выкарыстоўваўся вопыт праектавання і развіцця адукацыйных школ, які склаўся ў Глыбоцкім, Аршанскім, Полацкім раёнах і дазволіў у сістэме прадставіць узаемазвязанае развіццё школ і дашкольных устаноў, аптымальныя варыянты тэхналагізацыі адукацыі і інавацыйнага развіцця, стварэнне адкрытых выхаваўчых сістэм, дыферэнцыяцыю і інтэграцыю адукацыйнага працэсу і г.д.

Паколькі ў развіцці адукацыйных сістэм вызначальную ролю мае іх метадычнае забеспячэнне, у 1998-2000 гг. праводзіліся мэтавыя паэтапныя курсы загадчыкаў вучэбна-метадычных кабінетаў "Дзейнасць метадыста па кіраванні развіццём школы". Паэтапнасць гэтых курсаў дазволіла не толькі тэарэтычна і практычна падрыхтаваць слухачоў да метадычнага кіравання інавацыйнымі працэсамі, але і апрабіраваць набытыя на курсах веды і вопыт у міжкурсавой практычнай дзейнасці. Адпаведна сёння мы можам гаварыць пра ўзровень прафесіяналізму загадчыкаў вучэбна-метадычных кабінетаў, які дазваляе сістэмна кіраваць працэсамі развіцця ўстаноў адукацыі сродкамі арганізацыйна-метадычнага ўздзеяння: праз канцэпцыі і праграмы развіцця ўстаноў адукацыі, праз сістэму дыягностыкі і прагназавання, праз метадычную работу, праз дзейнасць раённых экспертных саветаў па інавацыях і эксперыментах.

Інавацыі ў сістэме адукацыі заканамерна ўзаемазвязаны з эксперыментальнай работай. Паколькі ў рэспубліцы ў апошнія гады гэта работа разгортваецца планава, на абласны ІПК кладзецца адказнасць за арганізацыйна-метадычнае забеспячэнне дзейнасці эксперыментальных пляцовак. Гэта цэлае праблемнае поле для работы кафедр і аддзелаў інстытута. На сённяшні дзень у нас у вобласці 274 эксперыментальныя пляцоўкі ў школах і дашкольных установах ды тры эксперыментальныя раёны. У 47 школах апрабіруецца тэхналогія "Крок за крокам", у 40 дашкольных установах — "Першы крок". У 35 школах ідзе эксперымент па развіццёвым навучанні, на 20 пляцоўках — апрабацыя тэхналогіі Дальтон-план і г.д. У Браслаўскім, Глыбоцкім, Полацкім раёнах эксперыментальна праектуюцца і апрабіруюцца цэласныя сістэмы адукацыі сельскага раёна.

Абласны ІПК арганізуе навучанне педагогаў і спецыялістаў-удзельнікаў эксперымента па пытаннях сутнасці і зместу апрабіруемых сістэм, тэхналогій, адукацыйных мадэляў, аказвае дапамогу аддзелам адукацыі, вучэбна-метадычным кабінетам, школам у праекціровачнай дзейнасці (распрацоўцы праграм і канцэпцый, методык эксперымента), у экспертызе праектаў, у здзяйсненні маніторынгу, аналізе і ацэнцы вынікаў эксперыментальнай работы.

Эксперымент, інавацыйная дзейнасць, рэалізацыя праектаў і праграм развіцця ў выніку прыводзяць да стварэння новага, нетрадыцыйнага педагагічнага вопыту, які абагульняецца і становіцца здабыткам педкалектываў вобласці, а часам і ўсёй рэспублікі. Да прыкладу, вопыт, які склаўся ў Глыбоцкім, Полацкім і Браслаўскім раёнах, стаў асновай для рэкамендацый міністэрства і Нацыянальнага інстытута адукацыі па сістэмнай дыферэнцыяцыі сельскіх школьнікаў. Аналіз матэрыялаў эксперымента ў 27 школах вобласці і цалкам у Віцебскім раёне дазволіў унесці шэраг канкрэтных прапаноў па ўдасканаленні 10-бальнай сістэмы ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў. Для мноства педкалектываў вобласці арыенцірам развіцця служыць сёння абагульнены інстытутам вопыт сярэдняй школы № 2 Шаркаўшчыны па дыялагізацыі кіраўнічага ўзаемадзеяння, сярэдняй школы № 6 Полацка ("Кіраўніцтва школай як педагагічнае даследаванне"), Баравухскай школы-гімназіі (цяпер сярэдняя школа № 15 Наваполацка) па стварэнні школы самарэалізацыі асобы, вопыт інавацыйных выхаваўчых сістэм гімназіі Наваполацка і сярэдняй школы № 2 Багушэўска, а таксама клубных асацыяцый сярэдняй школы № 41 Віцебска.

Узгодненае ўзаемадзеянне ІПК і метадычных служб гарадоў і раёнаў вобласці дазваляе сёння гаварыць пра тое, што рэфармаванне адукацыі вядзецца на ўсіх узроўнях, у яго ўключаны кожны педагог. Раённыя і гарадскія метадычныя службы забяспечваюць стабільнасць і развіцці адукацыйных сістэм. Творчы вопыт склаўся ў Аршанскім раёне, дзе большасць школ атрымала індывідуальную накіраванасць у развіцці, і дзе асаблівая ўвага надаецца псіхалагічнай падрыхтоўцы кадраў і тонкаму псіхалагічнаму суправаджэнню інавацый і эксперымента. З улікам усіх рэгіянальных асаблівасцей раён выйшаў на арыгінальную цэласную мадэль развіцця.

Вельмі радуе, што ў апошнія тры гады якасна пераўтварылася адукацыйная сістэма Першамайскага раёна Віцебска. Зараз цяжка адшукаць у раёне школу, якая б не мела сваёй мадэлі развіцця і праграмы яе рэалізацыі. І ўсё гэта ў значнай ступені вызначаецца творчай работай метадычнай службы.

Горад Наваполацк, як і многія з пералічаных у артыкуле рэгіёнаў вобласці, стаў адным з эфектыўнейшых апорных цэнтраў павышэння кваліфікацыі педагагічных кадраў. Сярэдняя школа № 8 (школа асобасна арыентаванай адукацыі), сярэднія школы №№ 12 (школа сацыяльнага аптымізму) і 9 (школа асобаснага росту), наваполацкі ліцэй заўсёды гатовы да правядзення абласных курсаў, семінараў, канферэнцый, панарам перадавога вопыту.

Віцебскую вобласць працэс расфарміравання метадычнай службы амаль не закрануў. Таму метадычная сістэма вобласці працягвала гарманічна развівацца: метадычныя кабінеты аддзелаў адукацыі на чале з абласным інстытутам павышэння кваліфікацыі аператыўна ўключыліся ў вырашэнне задач, намечаных з'ездам.

На сённяшні дзень усе раёны і гарадскія метадычныя кабінеты вобласці вядуць мэтанакіраваную работу па абнаўленні тэхналагічнага забеспячэння адукацыйнага працэсу. Пры падрыхтоўцы да калегіі абласнога ўпраўлення адукацыі метадысты ІПК і спецыялісты ўпраўлення правялі адпаведныя аналітычныя зрэзы ў Лёзненскім і Сенненскім раёнах. Выяўленая карціна радуе: у двух дзесятках школ і дашкольных устаноў сёння ўжо асвоены і дастаткова эфектыўна выкарыстоўваюцца такія тэхналогіі, як ТРВЗ, модульнае навучанне, педагагічныя майстэрні, развіццёвае навучанне (па Д.Б.Эльконіну — В.В.Давыдаву), праектныя і гульнявыя тэхналогіі, тэхналогія рознаўзроўневага навучання і шэраг іншых. Настаўнікі імкнуцца працаваць у ключы сучаснай гуманістычнай мадэлі адукацыі. Значна пашырыўся ў параўнанні з папярэднімі гадамі спектр інтарэсаў і захапленняў вучняў, і, што самае галоўнае, нават у глыбінных сельскіх школах іх патрэбнасці і інтарэсы задавальняюцца за кошт рознабаковых варыянтаў дыферэнцыяцыі і тэхналагічнага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

Безумоўна, і сёння ёсць шэраг праблем, якія яшчэ патрабуюць свайго вырашэння. Шмат давядзецца папрацаваць абласной і рэгіянальным метадычным службам па якаснай рэалізацыі патрабаванняў стандартаў адукацыі, па эфектыўнай інфарматызацыі адукацыйнага працэсу, для таго каб з мноства прагрэсіўных адукацыйных сістэм і тэхналогій установы адукацыі вобласці выбралі самыя аптымальныя для канкрэтных рэгіянальных умоў. У 2000-2001 гадах у сілу эканамічных прычын знізілася прадукцыйнасць выдавецкай дзейнасці інстытута, які ў папярэднія гады забяспечваў установы адукацыі метадычнымі рэкамендацыямі і дапаможнікамі, матэрыяламі абагульнення педагагічнага вопыту. Дзесяткі падрыхтаваных да друку прац чакаюць выдання. Але ў канчатковым выніку энтузіязм і творчасць супрацоўнікаў ІПК і метадыстаў вучэбна-метадычнага комплексу, дазваляюць спадзявацца, што гэтыя і іншыя цяжкасці на шляху рэалізацыі задач рэформы школы будуць пераадолены.

Завяршаючы артыкул, хочам зрабіць невялікую заўвагу. У апошні час сярод публікацый у "Настаўніцкай газеце" паявіліся крытычныя заметкі на адрас інстытутаў павышэння кваліфікацыі і метадычных служб. Іх аўтары, як правіла, не ведаюць ні зместу, ні тэхналогій метадычнай работы, ні цяперашняга навукова-метадычнага вопыту. Мы запрашаем аўтараў гэтых публікацый пасля азнаямлення з гэтым матэрыялам прыехаць да нас у інстытут на любыя курсы, семінары, канферэнцыі: няхай непасрэдна на месцы азнаёмяцца, ці рэнтабельны ці прадуктыўны ІПК, або, можа, ён заслугоўвае той долі, якая ім бачыцца?

Уладзімір КУЧЫНСКІ,
прарэктар па навукова-метадычнай рабоце Віцебскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі, кандыдат педагагічных навук;
Аляксандр МЕЛІХАЎ,
начальнік аддзела інавацыйнага развіцця школ Віцебскага абласнога ІПК.

Паклонімся тым гадам

22 чэрвеня Беларусь адзначыць Дзень усенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны.

Шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных гэтай падзеі, пройдзе ў Брэсце. У горад над Бугам з'едуцца салдаты саракавых. Па традыцыі яны ўшануюць памяць воінаў, якія загінулі ў першыя дні вайны пры абароне Брэсцкай крэпасці.

Наведаюць мемарыяльны комплекс і непасрэдныя абаронцы цытадэлі. Як заўважыў дырэктар мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой" Валерый Губарэнка, у жывых засталося сёння 279 чалавек. Большасць жывуць у Расіі (150 ветэранаў) і на Украіне (80 чалавек). У Беларусі засталося толькі 20 абаронцаў цытадэлі.

Святлана МАКАРАВА.

За мяжой

А можа лепш двойка?

За параўнальна невялікую плату адна з мараканскіх прадпрымальніцкіх фірм аказвае бацькам школьнікаў паслугі, якія не на жарт напужалі дзяцей. Рэч у тым, што на сайце "Кібершкола" мараканскай "павуціны" мама ці тата, не выходзячы з дому, могуць сустрэцца з любым настаўнікам і даведацца, як вучыцца і паводзіць сябе іх пястун. Адпаведна і педагог, незадаволены сваім выхаванцам, без асаблівай цяжкасці выйдзе на сувязь з яго бацькамі і выкажа свае скаргі.

Аднак на практыцы не ўсё атрымалася так проста з-за бурнай рэакцыі школьнікаў, незадаволеных тым, што іх бяруць пад жорсткі кантроль. У гэтым хутка пераканаліся некаторыя бацькі па астранамічна вялікіх рахунках за карыстанне "Кібершколай". Пасля іх праверкі аказалася, што некаторыя школьнікі, выдатна валодаючы сваімі камп'ютэрамі, закінулі віртуальныя гульні і сталі хакерамі, пранікаючы ў дыялогі бацькоў і настаўнікаў. Лічыльнік кіберсувязі налічваў, між тым, немалыя грошы, якія давялося выкладваць клапатлівым татам і мамам. Цяпер у віртуальнай "вайне" паміж бацькамі і іх дзецьмі ўзнікла праблема аховы "класных камп'ютэрных журналаў", на што натуральна, патрабуюцца дадатковыя затраты.

Ігар КАНДРАЛЬ.

У сям'і Паўла і Людмілы Лейкіных з Віцебска тры дзяўчынкі. Усе захапляюцца музыкай і спяваюць. Святлана — студэнтка універсітэта, будучы юрыст, раней займалася ў музычнай школе, 15-гадовая Кацюша толькі скончыла музычную школу і рыхтуецца да паступлення ў музычнае вучылішча. Насцюша пакуль асіліла толькі падрыхтоўчы клас і збіраецца ў школу, але ад сясцёр не адстае — таксама спрабуе свой голас, прычым паспяхова. Таму ў будучыні не выключана пачуць трыо Лейкіных з Віцебска.

НА ЗДЫМКУ: Каця, Света і Насця Лейкіны.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Цікава ведаць

Ф.М.Дастаеўскі аб адукацыі

У нас толькі адна адукацыя і адны маральныя якасці чалавека павінны вызначаць, чаго варты чалавек.

Наша новая Русь зразумела, што адзін ёсць толькі цэмент, адна сувязь, адна глеба, на якой усё сыйдзецца і прымірыцца — гэта ўсеагульнае, духоўнае прымірэнне, пачатак якому ляжыць у адукацыі.

Пісьменнасць перш за ўсё, пісьменнасць і адукацыя ўзмоцненыя — вось адзіныя выратаванне, адзіны і перадавы крок, які цяпер застаецца і які можна цяпер зрабіць.

Народ з любоўю аценіць у адукацыйным саслоўі сваіх настаўнікаў і выхавальнікаў, прызнае за сапраўдных сяброў сваіх, адзінае не наймітаў, а пастыраў, і будзе паважаць. Мы павінны, нарэшце, заслужыць ад яго павагу. І якія вялікія сілы адновяцца тады!

Вучэнне — рэч цяжкая, таму што патрабуе вялізнага, усеадлівага цярпення; а як не выпрацуеш дзеля гэтага вялікага з ранніх гадоў — нікалі потым не прывыкнеш.

Настаўнік — гэта штука тонкая; народны, нацыянальны настаўнік выпрацоўваецца стагоддзямі, трымаецца паданнямі, незлічоным вопытам.

Вы набылі шмат ведаў не па розуму, таму за недахопам розуму і не ведаеце, як справіцца з гэтымі ведамі.

Веданне не перарабляе чалавека: яно толькі змяняе яго, але змяняе не ў адну ўсеагульную, казённую форму, а згодна з натурай таго чалавека.

Пагляздзіце на ўсіх нашых спецыялістаў (навят прафесараў універсітэта), на што яны пакутуюць і чым шкодзяць (замест таго, каб прыносіць карысць!) сваёй як справе і прызванню? Тым, што у нас большасць нашых спецыялістаў — усе людзі глыбока неадукаваныя. Не тое ў Еўропе, там сустрэнеш і Гумбальта, і Клод-Бернара, і іншых людзей з універсальнай думкай, з вялізнай адукацыяй і веданнем не на адной сваёй спецыяльнасці. У нас жа людзі навят з вялізнымі талентамі (Сеченаў, напрыклад) па-сутнасці неадукаваныя і па-за сваім прадметам мала ведаюць. Аб працаўніках сваіх (філасофах) не маюць паняцця, а таму навуковымі высновамі сваімі хутчэй шкодзяць, чым прыносяць карысць. А большасць студэнтаў і студэнтак — гэта ўсё без усялякай адукацыі. Якая тут карысць чалавецтву! Так толькі, хутчэй бы весці з жалаваннем заняць.

Я нікалі не мог зразумець меркавання, што толькі адна дзесятая частка людзей павінна атрымліваць вышэйшае развіццё, а астатнія дзевяць дзесятых павінны толькі паслужыць да таго матэрыялам і сродкам, а самі заставацца ў змроку. Я не хачу думаць і жыць інакш, як з вераю, што ўсе нашы дзевяноста мільёнаў рускіх (ці там колькі іх нарадзіцца) будуць усе калі-небудзь адукаванымі, ачалавечанымі і шчаслівымі. Я ведаю і веру цвёрда, што ўсеагульная асвета нікому ў нас пашкодзіць не можа. Веру таксама, што панаванне думкі і святла здольна ўсталявацца ў нас, у нашай Расіі, яшчэ хутчэй, магчыма, чым дзе б то ні было.

Месяц сёння дасведаваны намнога падрабязней, чым Расія. Калі справа даходзіць да Расіі, нейкая незвычайная тупасць нападае на тых самых людзей, якія выдумалі порах і палічылі, колькі зорак на небе... Штосьці, дарма, што пра нас ведаюць... Расія ляжыць пад такімі-та градусамі, багата тым і тым, у ёй ёсць мясціны, дзе ездзяць на сабаках. Акрамя сабак ёсць і людзі, вельмі дзіўныя, нібыта еўрапейцы, а між тым бачацца і варвары. Ведаюць, што ў Расіі ёсць вельмі і нават вельмі вялікае. Але маркуюць, што рускі салдат — цалкам механіка, зроблены з дрэва, ходзіць на спружынах, не мысліць і не адчувае і таму дакладна трывае ў бітвах.

Адукаваная хлусня заўсёды праяўляецца ў мыслі больш шчырычна; таму агіднейшая становішча яна маральнаму пачуццю чалавека, чым больш тыкарэ яна ла...

Дурная прыкмета, калі перастаюць разумець іронію, алегорыю, жарт. Занянад адукаванасці розуму — прыкмета неразумнасці.

Падрыхтаваў
Іван ШПАДАРУК.

Гавораць, нахабства для журналіста — якасць далёка не апошняя. І вось я ўзброіўся гэтым жыццёвым атрыбутам поспеху і адправіўся на канцэрт вядомага "маскоўскага бамбука" Аляксандра Буйнова.



Сустрэча з артыстам

Аляксандр БУЙНОЎ:
"Аднойчы ў букет з кветкамі мне паклалі мільён рублёў"

Арганізаванае праднэсэрскім цэнтрам "Клас-Клуб ДжасКрафт" выступленне папулярнага выканаўцы песень прайшло на "ура". У зале не было свабодных месцаў. Жывая музыка ўзнагароджвалася шчодрымі апладысментамі, а таксама рэплікамі яго палоннікаў накшталт: "Ваш прыезд — лепшы падарунак дзяўчатам і жанчынам Мінска". Слухаючы такія прыемныя прызнанні, Аляксандр Буйноў не забываў парыраваць: "Не ведаю, перадаваць вашы словы сваёй?.." І заўважыў, што ў яго часта пытаюцца журналісты, аб чым можа марыць мужчына. На прызнанні Аляксандра, мужчына заўсёды думае пра жанчыну, з моманту свайго нараджэння.

У прадмове да адной з песень гасць павядаміў, што ў адрозненне ад многіх вядомых расійскіх выканаўцаў, якія жывуць у сталіцы, ён карэнны масквіч. Праўда, дадаў: "Але нарадзіўся ў камунальнай кватэры". Сёння Аляксандр Буйноў жыве за горадам, і, напэўна, у Мінску бывае часцей, чым у першапрастольнай. Увогуле ў некаторым родзе мы з ім нават землякі. Сваю творчую кар'еру спевак пачынаў у Гомельскай філармоніі. "Было мне тады шаснаццаць гадоў," — заўважыў Аляксандр і, удзячны публіцы, — "Калі б у Беларусі застаўся, то даўно быў бы народным артыстам БССР". Дарэчы, асаблівага шкадавання ў голасе пры гэтым не прагучала.

Пасля двухгадзіннага канцэрта прыхільнікі, трымаючы ў руках набытыя ў холе канцэртнай залы "Мінск" маляўнічыя буклеты, некаторы час яшчэ спрабавалі прарвацца скрозь шчыльную сцяну ахоўнікаў у грымёрку спевака. Але атрымаць аўтографы ім у той дзень не ўдалося. Размовы па канферэнцыі таксама не адбылося. Адзак шукаць у Інтэрнэце сайт Буйнова і запазычваць фактуру, якой не хапала для напісання матэрыялу, часцей не хацелася.

Першыя паўгадзіны ўгавораў жаданага поспеху не прынеслі. Яшчэ праз паўгадзіны адзін з ахоўнікаў нават слухаць не хацеў маёй просьбы аб "нейкім там" пажаданні газеце.

Цяпер гордасць за прафесію абавязвала ўзяць не толькі пажаданне, але і інтэрв'ю. Дырэктар "Клас-Клуб ДжасКрафт", які праходзіў побач, дапамог прабіць сцяну адразу патухлай аховы. Усё наступнае было справай тэхнікі.

Нягледзячы на стомленасць, Аляксандр Буйноў ахвотна напісаў пажаданне чытачам газеты і адказаў на мае пытанні.

— Аляксандр, на канцэртах вам дораць кветкі, плюшавых мядзведзікаў... А незвычайныя падарункі былі?

— Па-рознаму здаралася. Аднойчы ў букет з кветкамі паклалі грошы. Шмат грошай. Мільён рублёў. Потым высветлілася, што хлопец-нарказман, які баяўся абрабавання, такім чынам вырашыў захаваць грошы. Выбраў мяне. Я апраўдаў давер. Праз тры месяцы гаспадар грошай знайшоўся. Я да таго часу абмяняў іх на долары і захоўваў дома. Вярнуў.

— Вы сказалі, што пачыналі творчую кар'еру ў Гомельскай філармоніі ў шаснаццаць гадоў?..

— У прынцыпе да таго моманту былі і іншыя філармоніі. А ў Гомельскую я прыязджаў, напэўна, усё ж такі гадоў у семнаццаць-васемнаццаць. Быў тады такі ансамбль "Сувенір". Я з'явіўся яго музычным кіраўніком.

— Ваш канцэрт у Мінску супаў з выступленнем групы "Рукі Уверх!". Цяжка сёння канкураваць з моладдзю?

— Мы зусім розныя. У групы "Рукі Уверх!" — танцавальная музыка. У мяне — блюзы, рок-н-ролы, больш прыкольна, увогуле — усяго хапае.

— Узаемінны з музыкантамі з "Вясёлых рабят" падтрымліваеце?

— Не. "Вясёлыя рабяты" заўсёды былі добрымі выканаўцамі. Там — выдатны, магчыма, лепшы ў Саюзе калектыў. Але гэта не "Ролінг стоўнз" і не "Бітлз" — не група аднадумцаў. У музыцы кожны з нас цягнуўся да чагосьці свайго.

— А якое кола Вашых аднадумцаў?

— Так нельга ставіць пытанне. Мы вельмі дружныя з Ларысай Долінай. Нядаўна я адсвяткаваў юбілей — трыццаць гадоў на сцэне. Тэлебачанне падрыхтавала сюрпрыз для гледачоў. Там ў мяне ёсць некалькі цікавых нумароў і з іншымі артыстамі, у тым ліку з Ларысай Долінай.

— Вы любіце падкрэсліць, што з'яўляецеся карэнным масквічом, прасочваецца любоў да Масквы і ў Вашых песнях... А як складваюцца стасункі з "некарэннымі"?

— Я рэдка бываю на тусоўках. Нядаўна, праўда, ездзіў да Газманава. Сабралася нямала маладых выканаўцаў. Гучала дыскамузыка, добрае такое даўбенне. А я спеў свой каронны блюз.

А ўвогуле жыву за горадам. Але праз паўгадзіны магу ўжо быць у цэнтры Масквы.

— Вашы кліпы не абыходзяцца без гумару. Хто аўтар ідэй?

— Ідэі мае — у мяне ж рэжысёрская адукацыя, выкананне ўжо акцёрскае. Практычна ўсе кліпы, вядома ж, іграввыя.

— Аляксандр, а сумненні, што Вы памыліліся ў прафесійным выбары, ніколі не наведвалі?

— Не. Калі б я не стаў музыкантам, я быў бы шафёрам.

— Гавораць, кожная песня — часцінка выканаўцы. Якая песня Вам асабліва блізкая, дзе, магчыма, Вы падобны на сябе?

— Цяжка сказаць. Магчыма, ёсць нейкія прыкольныя рэчы, дзе я на сябе падобны. Мой талент шматгранны — жарт, вядома. А то напішаце яшчэ: "Вельмі таленавіты, прыгожы, разумны".

Чалавек не можа быць пастаянна вясёлым — інакш ён дурань. Не можа ён заўсёды і сумаваць — інакш ён хворы. Нармальны чалавек не цураецца ні весялля, ні смутку. Такі і я. Таму цяжка назваць песню, дзе я цалкам пазнаў бы сябе.

Што блізка? Напэўна, сёння ў мяне дрыжыкі па спіне ад песні Тухманава. Калі памятаеце, пасвячэнне сябру — "Когда над Москвой.., а над Парижем английский туман, я вспоминаю, как мы хотели свой мушкетерский прожить роман..." Сёння гэта мая рэч.

— Але настальгічныя ноткі прасочваюцца і ў іншых Вашых песнях.

— Так. Памятаеце, як раней эмігранты высылалі родным фатаграфіі, дзе яны здымаліся з нязменнымі атрыбутамі замежнага жыцця — за сталом, закіданым ананасамі, бананамі, апельсінамі... Сёння нас гэтым не здзівіш. Але засталіся ж у жыцці сапраўдныя каштоўнасці. Так нарадзілася ў нас "Песня аб Радзіме". Памятаеце: "Все балдеют от заграницы..."?

— Якую музыку Вы не прымаеце?

— Самая ненавісная мне — хэві метал. Чаму? Доўга слухаць яе не магу — ад сілы адну-дзве кампазіцыі. Добрая музыка прыгожая, якая выклікае нейкія асацыяцыі, а хэві-метал — нейкія рэшткі ад хард-року. Як мне здаецца, гэта больш прымітыўны хард-рок, бо там таксама не патрэбна гітара з шасцю струнамі — дастаткова дзвюх плюс добрая тэхніка медыятарам.

У маім рэпертуары ёсць жорсткія песні. Самая жорсткая — гэта, хутчэй за ўсё, "Падают листья". Песня пра час, пра сяброў, якія пакінулі жыццё беззваротна, якіх мы ўспамінаем, калі іх побач няма, і яшчэ пра тое, што мы ўсё роўна не паспяваем жыць.

У сур'ёзных жыццёвых сітуацыях я аказваўся не раз. Напрыклад, аднойчы я апынуўся побач з угоншчыкам машыны. І калі на мяне ўжо была накіравана пушка, я, гледзячы ў гэтую страшную чорную дзірку, раптам зразумеў, як у жыцці ўсё адносна. І што даражэй за жыццё ў чалавека нічога няма.

— Аляксандр, Вы сапраўдны мужчына?

— Аб гэтым трэба пытацца ў жанчын. Па крайняй меры мне так здаецца. Мая маці гаварыла, што мужчына павінен быць крыху прыгажэйшым за малпу. Бацька і маці мяне заўсёды вучылі, што галоўнае — гэта абарона слабага. Ды і імя Аляксандр па-грэчаску значыць абаронца. Я заўсёды выступаю ад свайго імя.

Пачуццё патрыятызму і абарона слабага — вось сапраўднае прызначэнне сапраўднага мужчыны.

А я яшчэ ў душы рамантык. Магчыма таму гады, праведзеныя ў свой час у арміі, не былі для мне цяжкімі. Да таго ж у мяне бацька — ваенны. Лётчык штурмавой авіяцыі. Ён прайшоў усю Вялікую Айчынную вайну, з раненнямі, ад Масквы да Берліна.

Падчас службы ў арміі я рамантычна ставіўся да ўсяго: да нарадаў, варты, гаўптвахты, на якой таксама даводзілася сядзець. Наогул гуляў у салдацікаў з задавальненнем. Кайф такі быў — Радзіму абараняць. А служыў на Алтаі ў горадзе Алейску, за Барнаулам, у ракетных войсках стратэгічнага прызначэння. Быў вадзіцелем. Праўда, аднойчы за самаволку правы ў мяне адабралі. Ездзіў тады на службовай машыне да жонкі — я ж ажаніўся ў арміі. Злавілі.

— Гэта значыць радавы Аляксандр Буйноў быў неспакойным салдатам?

— Аднойчы я напісаў ліст да родных. Асобы аддзел на выбар правяраў салдацкія лісты. Трапіў у поле зроку і мой. Потым камандзір часці чытаў пасланне перад строем. А напісаў я: маўляў, пакуль мы ў нарадзе стаялі, на сталовую напалі кітайцы — мяжа была побач — і з'елі ўсю лапшу. Таму засталіся без вячэры. Але "баця" быў без гумару, ён сказаў: "Вось такія, як радавы Буйноў, няславяць армію і выдаюць ваенныя сакрэты".

Дамоў я вярнуўся радавым, лычку так і не зарабіў. Але па сённяшні дзень цвёрда перакананы — служыць у арміі трэба абавязкова. Як ні круці — гэта добрая школа, і мужнасці у тым ліку.

Гутарыў
Аляксандр ГРАЧОЎ.
Фота
Ігара КАНДРАЛЯ.

Злодзей розуму

Не так даўно чытачы Вілейшчыны пазнаёміліся з першай кніжкай Наталлі Валынец "Ля апошняй рысы". Сапраўды, аўтарка прымусіла многіх задумацца над сваім жыццём.

Як важна ўжо на пачатку свайго жыццёвага шляху паставіць мэту. Ад гэтага залежыць, які след ты пакінеш на зямлі.

Вучні сярэдняй школы № 3 Вілейкі, пазнаёміўшыся з героямі гэтай кнігі, правялі цікавыя і карысныя мерапрыемствы. У 9"В" класе адбыўся суд над наркаманіяй (класны кіраўнік Н.А.Затрымайлава), у 9"Г" — суд над алкаголікамі (класны кіраўнік В.К.Бурсевіч), у 9"А" прэс-канферэнцыя "Алкаголь — вораг здароўя" (класны кіраўнік А.І.Гарчакова).

Строгая цішыня пануе ў 9"Г" класе. Ідзе суд. Падсудныя — героі кнігі Наталлі Валынец. Сведкі прыводзяць новыя і новыя факты, абвінавачваючы тых, хто пазбавіў радасці сваіх дзяцей, хто "падкінуў" іх на выхаванне састарэлым бацькам. Цяжка знайсці апраўданне людзям, якія заліваюць вочы гарэлкаю, пазбаўляюць сябе і блізкіх радасці жыцця. Пятнаццацігадовыя хлопчыкі і дзяўчынкі шукаюць прычыну, што прывяла калісьці людзей здольных, маладых і прыгожых да апошняй рысы. Жыццё сутыкае нашых вучняў з негатыўнымі з'явамі амаль штодня. Вось ідзе нейчы тата з работы, брыдкасловіць на ўсю вуліцу. А вунь тая жанчына вядзе ажыўленую бяседу з тэлефонным слупам. "Злодзей розуму" — так называлі алкаголь у старажытныя часы. Той-сёй ужо і дома наглядзеўся і наслухаўся, што робіць алкаголь з чалавекам. Таму так цяжка галоўнаму суддзі Кацярыне Варславан прыняць правільнае рашэнне, вынесці прыгавор. І яна адказвае вершам, у якім заклікае:

Давай забудем все распри,
невзгоды,
Забудем наркотики,
СПИД и войну...
Секундная стрелка
считает нам годы.
Бог жизнь подарил нам
всего лишь одну.

Невыпадкова было ўзнята пытанне ў 9"А" класе аб шкодным уздзеянні алкаголю на здароўе чалавека.

Напярэдадні было праведзена анкетаванне, у выніку якога выяўлена, што ў свае 14-15 гадоў амаль усе адведалі смак многіх гатункаў алкаголю. П'юць бацькі, п'юць дзеці, співаецца нацыя. Лічбы несуцяшальныя: 5-6 літраў на душу насельніцтва. У Вілейскім раёне 890 хворых на алкагалізм, з іх 110 жанчын. У рэспубліцы 5 тысяч наркаманаў. П'яныя падлеткі ўдзельнічаюць у крымінальных злачынствах. Што гэта? Хто вінаваты: бацькі, школа, грамадства? Няўжо мы так мала ведаем пра алкаголь? Гэта ж не вірус, не грып. Гэта мы самі знішчаем сваё здароўе, душу, а нярэдка — і жыццё.

Удзельнікі прэс-канферэнцыі ўзнялі шмат пытанняў. Вучняў цікавіла, хто і калі вынайшаў гарэлку, як уздзейнічае алкаголь на здароўе дзіцяці, дарослага чалавека, ці разбурае ён псіхіку? Якія нясе страты эканоміка, якія ёсць юрыдычныя меры адказнасці і барацьбы з алкагалізмам? І хоць ролю спецыялістаў выконвалі вучні, адказы былі цікавымі і грунтоўнымі. Гаворачы аб ролі літаратуры, друку ў барацьбе са страшэнным злом грамадства, вучні чыталі вершы, байкі беларускіх пісьменнікаў. Сямейная сцэна, дзе ролю п'янага мужа выконваў Дзіма Навіцкі, а жонкі — Даша Кірмель, выклікала жывую цікавасць прысутных. Было бачна, што такое назіраецца часам ў сем'ях вучняў. Мы ведаем пра гэта.

Мастакі класа Віталь Курдзека і Марына Дубяга ў сваіх малюнках паказалі, што алкаголь — вораг нашага жыцця.

У канцы канферэнцыі ўвага ўсіх была скіравана на вялікую бутэльку, якая была напоўнена не вадкасцю, а лісткамі паперы, на якіх былі напісаны словы: грошы, час, здароўе, характар, незалежнасць, пачуцці, павага, спакой, будучае, душа, гонар, дабрабыт, жыццё.

На думку ўрача з Балгарыі Пятра Салавейкава, усё гэта супрацьстаіць алкаголю.

Прыслухайцеся да слоў П.Броўкі:

Вы выйшлі ўдалеч, маладыя,
Вам доўга крочыць
праз гады.
Не забывайцеся ж, якія
Вы пакідаеце сляды.

Антаніна ГАРЧАКОВА,
член метадычнага савета
сярэдняй школы № 3 Вілейкі.

Карысныя парады

Лепшы падарунак жанчыне — мужчына

Справа ў тым, каб правільна зразумець, які менавіта мужчына будзе для вас падарункам, а які пакараннем на ўсё жыццё. І як для яго адзінага стаць падарункам самой. Мне падабалася жартаўлівая тыпалогія мужчын. Прыглядзьцеся, можа пазнаеце дзе і свайго каханага.

З мужчынам па тыпу "Кашчэй бессмяротны" вы можаце разлічваць на высокае становішча ў грамадстве і раскошнае жыццё, але ж пра любоў і пяшчоту вам лепш забыць. Асноўныя сродкі яго зачароўвання — грошы і ўлада. Вы ў сваю чаргу можаце падараваць яму лагоднасць і ўхваленне яго раскошы.

"Іванушка-дурачок" спачатку можа падацца вам крыху ненармальным. Але ж вы можаце разлічваць на яго дабрыню і прыстойнасць, а магчыма, і на "царскае жыццё". Ён пакахае вас за шчырасць, пяшчоту і веру ў тое, што ён сапраўдны Іван-царэвіч.

Калі перад вамі "Карлсан", чакайце шмат прыгод і кахання. З ім вы назаўсёды пазбавіцеся цяжару матэрыяльнай і сацыяльнай стабільнасці. Падарыце яму шмат плюшак з гарачым шакаладам, мора кахання і зачараванне яго непаўторнасцю.

"Кот Матроскін" будзе гаспадарлівым, практычным, прагматычным, такім жа як і вы. Пра падарункі і кветкі забудзьце. Ён будзе цаніць вас толькі за вышэйпералічаныя якасці.

А "Кот Базіліо" лёгка і з задавальненнем паддасца пад уплыў моцнай і ўласнай жанчыны. Ён падорыць ёй сваю прыхільнасць і надзейнасць. З ім смела бярыце ініцыятыву ў свае рукі.

Я жадаю, каб усе жанчыны знайшлі ў жыцці свой падарунак. Тым больш, што прыйшло чароўнае лета. Гэта той час, калі жанчына квітнее разам з прыродай. Але не трэба сядзець склаўшы рукі і чакаць, калі табе паднясуць гэты падарунак на сподачку з блакітным пасачкам. Дзейнічайце! Ідзіце ў тое асяроддзе людзей, дзе, на ваш погляд, можа быць мужчына вашай мары, звяртайце ўвагу на знаёмых вашых знаёмых, на суседзяў у дарозе і г.д. Займіцеся спортам — бегам, плаваннем у басейне, гульнёй у тэніс, бо сапраўдныя мужчыны трымаюць сябе ў спартыўнай форме. Пачынайце першымі размову з зацікавіўшым вас чалавекам, будзьце вясёлымі і натуральнымі.

Поспехаў!

Лепш менш, але лепей

Гэта я пра загар. Шакаладны колер скуры — не абавязкова здаровы. У апошні час медыкі раяць не злоўжываць сонечнымі ваннамі, бо гэта можа прывесці да паслаблення ахоўных сіл арганізма, старэння і высыхання скуры, з'яўлення пігментных плям. У той жа час ўмеранае знаходжанне на сонцы, безумоўна, карысна. Таму што сонечнае святло паляпшае настрой, садзейнічае стварэнню вітаміна D, умацоўвае сістэму кроваўтварэння і павялічвае імунітэт.

Дзеля таго, каб сонца пайшло вам на карысць, не трэба грэбаваць парадамі спецыялістаў.

* Тыя, хто толькі пачынае прымаць сонечныя ванны, павінны карыстацца сонцаахоўным крэмам. На якім ёсць лічбы ад 1 да 60, яны паказваюць велічыню фотаахоўнага фактару касметычнага сродку. Выберыце крэм па сваёй скуры.

* Сонцаахоўны крэм пажадана наносіць на цела прыкладна за паўгадзіны да з'яўлення на сонцы. Не эканомце на крэме, мажце яго на ўсе адкрытыя часткі цела, звяртайцеся за дапамогай да сваіх спадарожнікаў. Бо нішто так не збліжае, як ўзаемнае намазванне крэмам. Не забывайце, што крэм сціраецца ад судакранання з ручніком, пяском, ён таксама змываецца вадой. Таму рэгулярна ўзнаўляйце слой сонцаахоўнага крэму на сваёй скуры.

* Не забывайце пра сонцаахоўныя акуляры і галаўныя ўборы. Для захоўвання вуснаў ад сонца раім карыстацца спецыяльнымі гігіенічнымі памадамі.

* Лепш за ўсё адмаўляцца ад знаходжання на сонцы ў самы гарачы час — паміж 11-15 гадзінамі.

* Пасля сонечнай ванны карысна выкарыстоўваць малачко для загару, тады скура не будзе лушчыцца і загар будзе роўным.

Прыемнага вам сонейка!

Правільнае харчаванне

Мы не станем ні тоўстымі, ні худымі, калі будзем правільна харчавацца. Не пераядаць, не недаядаць, лічыць калорыі і глядзець уважліва на тое, што кладзем сабе ў рот.

Аднойчы я паспрабавала сою і цяпер лічу яе сваёй любімай стравай. Яна сапраўды смачная. Акрамя гэтага, у ёй знаходзіцца 54 працэнты бялка (баланс усіх незаменных амінакіслот), вітаміны групы А, В, У, РР і інш., мінералы — фосфар, жалеза, калій, кальцый, магній. У соевым мясе адсутнічае халестэрын, клейкавіна, таксіны і канцэрагены, уласцівыя прадуктам з жывёлы. Соя яшчэ — добры сродак для прафілактыкі ракавых і сардэчна-сасудзістых захворванняў, сахарнага дыябету, атэрасклерозу і іншых захворванняў. Калі ўсе вышэйпералічаныя факты ўразілі вас, ідзіце за соевымі прадуктамі ў магазіны і на кірмашы.

Як прыгатаваць з соевага мяса — мяса па-каралеўску. Па-першае, усе сухія соевыя прадукты адварваюць у падсоленай вадзе 15 — 20 хвілін з дабаўленнем розных спецый ці булённага кубіка. Ваду затым зліваюць. Мы бярэм адварныя соевыя адбіўныя, абмакваем іх у сырым яйку, паніровачных сухарах, дабаўляем спецыі. Затым абсмажваем з абодвух бакоў у пасіраванай цыбулі, пасыпаем сырам, паліваем маянэзам і тушым 4 — 5 хвілін на малым агні. Гатовае мяса падаюць на стол з розным гарнірам.

З правільнага харчавання я параіла б вам яшчэ ўжываць марскую капусту. І ў першую чаргу тым, хто жыве ў зоне забруджанай радыенуклідамі. Марская капуста багата на ёд, жалеза, кальцый, калій, фосфар, вітаміны А, В — 1, 2, мікраэлементы.

Ешце на здароўе правільныя прадукты!

Флірт — шлях да поспеху

Запытайцеся ў сябе, як вы разумееце сэнс слова флірт. На вашу думку — гэта нейкая рамантычная ці сексуальная гульня паміж людзьмі, фізічна прываблівымі адзін аднаму. Вы не памыляецеся. Уменне фліртаваць — каштоўная чалавечая якасць, якая дапамагае пераадольваць цяжкасці і выхоўваць веру ў сябе. Гэта ўменне вы можаце атрымаць ад нараджэння, як дар Божы. А можаце і нават павінны развіваць яго ў сабе. Бо флірт яшчэ і развіццё ў сабе і іншых самапавагі шляхам устанаўлення цёплых, даверальных і шчырых узаемаадносін. Узяўшы за аснову гэта вызначэнне, мы можам фліртаваць з кожным чалавекам. Новы падыход да флірту не толькі прыносіць задавальненне, карысць і ўцеху, але і вядзе да дасягнення асабістага і прафесійнага поспеху.

Асноўныя правілы флірту:

1. **Умець глядзець у вочы суразмоўніку.** Усе мы ведаем, што вочы — люстэрка душы. Глядзець адзін аднаму ў вочы — адзін з самых важных момантаў зносін паміж суразмоўцамі. Можна шмат пра што даведацца пра чалавека проста гледзячы яму ў вочы. Сімпатыя, энтузіязм, страх, чаканне, любоў (спіс можна працягваць далей) могуць праяўляцца, калі мы сустракаемся позіркамі. Мы ўсе валодаем інтуіцыяй, якая дазваляе ацаніць чалавека і менавіта вочы гавораць нам больш за ўсё. Таму, калі вы хочаце зацікавіць каго-небудзь, глядзіце яму прама ў вочы і старайцеся не згубіць гэты кантакт, каб захаваць цікавасць суразмоўцы.

2. **Умець слухаць.** Калі мы слухаем чалавека па-сапраўднаму, то дорым яму такую каштоўную рэч, як павагу. Але быць добрым слухачом не так лёгка. Уменне слухаць патрабуе шмат часу, сканцэнтраванасці і зацікаўленасці. Даследаванні паказваюць, што мы выкарыстоўваем толькі 25 працэнтаў нашай прыроднай здольнасці слухаць.

3. **Умець задаваць пытанні.** Успомніце дэвіз: людзей не хвалюе, як многа вы ведаеце, пакуль яны не даведаюцца, наколькі вы зацікаўлены імі. Дык вось, уменне задаваць пытанні — адзін з лепшых спосабаў праявіць цікавасць і развіць сваю здольнасць быць добрым слухачом. Пытаючыся ў людзей пра іх саміх, іх думкі, захапленні, мы прымушаем іх адчуваць сваю вартасць і асаблівасць. Вы можаце ўявіць сабе чалавека, які не жадае адчуваць тое ж самае?

4. **Праяўляць упэўненасць у сабе.** Звычайна, людзі жадаюць працаваць з тымі, хто ўпэўнены ў сабе. Чым больш вы верыце ў сябе, тым больш іншыя вераць у вас. Упэўненасць прыцягвае, натхняе і стымулюе акружаючых. 60 працэнтаў інфармацыі перадаецца невярбальным шляхам, гэта значыць, што людзі складаюць меркаванне пра нас, больш грунтуючыся не на тое, што мы гаворым, а на тое, што яны бачаць: як мы сябе падаём, як апранаемся і які выраз мае наш твар.

5. **Праяўляць пачуццё гумару.** Гумар дапамагае ствараць атмасферу нязмушанасці, якая неабходна для флірту. Калі мы смяемся разам з кімсьці, то адчуваем сябе вольна. Ёсць таксама меркаванне, што развітае пачуццё гумару можа захаваць наша пачуццё асабістай годнасці і абараніць нас ад жалю да сябе. Пачуццё гумару праяўляецца самымі рознымі спосабамі не толькі ўменнем жартаваць, але і атрымліваць задавальненне ад жартаў іншых людзей, знаходзіць нешта смешнае ў любым становішчы.

6. **Быць сумленным.** Зразумела, што мы ўсе імкнёмся быць праўдзівымі, таму што хочам адчуваць сябе добра і жадаем, каб усе любілі нас і давяралі нам. У сваю чаргу, мы чакаем сумленнасці ад іншых. Часам гэта бывае вельмі складана...

Калі мы гаворым няпраўду, то губляем павагу да сябе і гэта самы непрыемны і небяспечны вынік. Калі так здараецца, цяжка чакаць павагі ад другіх. Праўда заўсёды лепш. Таму, калі вы жадаеце фліртаваць, каб дамагчыся поспеху, будзьце самім сабой (не прыкідвайцеся) і трымайце слова.

7. **Быць добразычлівым.** Людзям падабаецца адчуваць сябе добра, і яны жадаюць быць сярод такіх жа людзей. Пагляздзець на людзей, якія паводзяць сябе добразычліва. Як яны паказваюць свой настрой? Як яны трымаюць сябе? Ці можна іх назваць аптымістамі? Якое ў іх акружэнне? Як яны жывуць? Усё пачынаецца са стаўлення да жыцця.

8. **Быць прываблівым.** Знайдзіце хвілінку і запішыце тры рысы сваёй знешнасці, якія вам падабаюцца і пачынайце імі зачароўвацца. Прыгажосць можна знайсці ва ўсім.

Калі мы верым, што мы прываблівыя, яно так і ёсць!

Быць прываблівым — гэта яшчэ і ацэньваць сябе па вартасці.

Поспехаў вам у флірце!

Падрыхтавала
Дар'я ВЯСЁЛКІНА.

Блакітны аўтамабіль

Абразок

Гэта здарылася летняй раніцай. Я падышла да акна і ўбачыла: цудоўная, серабрыста-блакітная шыкоўная машына стаяла непадалёк ад нашага пад'езда. Падобная на каштоўную прадаўгаватую кроплю, яна была як бы сама па сабе і не злівалася ні з бедным дваром, ні з нашым шэрым шматпавярховым домам, ні тым больш з "Запарожцам" і нестарымі яшчэ "Жыгулямі", якія, быццам сіроткі, прытуліліся па баках.

— "Фальксваген-пасат", апошняя мадэль. Я нават у Германіі яе не часта сустракаў. Вельмі дарагая машына", — канстатаваў наш нямецкі госць. Як будучы ўрач, ён праходзіў стажыроўку ў Мінску. І, трэба сказаць, быў далёка не з беднай сям'і.

Днём я выйшла ў двор, каб пагуляць з дачкой і заадно больш уважліва разгледзець прыгожы аўтамабіль. Да маёй радасці, у двары хлопчыкі гулялі ў пінгпонг. А гэта значыць, што я магла цэлых дзесяць хвілін пасядзець спакойна, пакуль маё дзіця будзе сачыць за нястомным шарыкам.

Анютка ва ўсе вочы назірала за гульнёй, а я любавалася серабрыста-блакітнай машынай і ўжо стала ўяўляць сабе, як выглядае яе гаспадар. Як раптам гульня спынілася.

— Хлопчык забраў! — з абурэннем сказала Анюта.

Сімпатычны цёмнавалосы хлопчык са спартыўнай фігурай і вельмі добра апрануты падышоў да стала, моўчкі ўзяў дошку, якая служыла дзецям для гульні замест сеткі. Потым ён зацягнуў яе на драўляную горку і сеў там, як малады арол.

— Аддай дошку! — без усялякай ініцыятывы крыкнулі хлопчыкі, як крычаць не зусім нармальным людзям, якім можна гаварыць, а можна і не гаварыць.

Але хлапчук нічым не паходзіў на звар'яцелага. Такое мілае дзіця...

— А навошта ён гэта зрабіў? — запыталася я ў дзяцей.

— Зараз убачыце.

І яны пачалі будаваць на стале новую перагародку, але ўжо з цэглы. Гульня аднавілася. "Малады арол" зноў з пачуццём уласнай годнасці злез з горкі, падышоў да стала, дзелавіта сабраў цэглу і панёс яе на горку.

Хлопчыкаў было чацвёра, а ён — адзін. І я падумала, што яны маглі б яму... Але замест гэтага яны мірна селі побач з намі на лаўку і сталі нечага чакаць.

— Можа, ён зараз кідацца гэтым пачне? — запыталася я.

— Не, не бойцеся. Зараз за ім мамаша з бацькам прыйдуць, паедуць кудысьці, напэўна.

— А чаму ён не дае вам гуляць? Вы што, яго не прымаеце? Вунь у яго нават ракетка прыгожая якая...

— Ды прымаем... Але ён дрэнна гуляе, а як прайграе, адразу злуецца. А калі ён не пераможа, то ніхто іншы таксама гуляць не будзе.

— А можа ён крышачку "не таго"? — я непрыкметна памахала пальцам каля скроні.

— Як жа, "не таго"... У гімназіі вучыцца, спортам займаецца, мовы ведае...

— Ён раней нармальным хлопцам быў. Пакуль яго бацька на заводзе інжынерам працаваў.

— А потым яго баця заняўся бізнесам, "крутым" стаў. І Эдзя пачаў зазнавацца. І відыкі ў іх, і стэрэасістэма, і сотавыя, і пісталет нават ёсць.

— А калі яго бацька тачку купіў (і тут хлопчыкі паказалі на блакітную прыгажуню-машыну), самую крутую на раёне, дык у Эдзі ад шчасця "дах" і паехаў.

— Ды ў кожнага б паехаў!

— У мяне б не паехаў!

— У цябе такой машыны ніколі не будзе!

— Можа, яшчэ лепей будзе...

Эдзя сядзеў на горцы і наўрад ці чуў гэтую спрэчку. З пад'езда выйшлі грузны лысаваты мужчына і жанчына-бландзінка.

— Эдзік! Мы ўжо едзем, хутчэй!

Вельмі павольна Эдзік спусціўся з горкі і накіраваўся да аўтамабіля. Важна і беражліва адчыніў заднюю дверцу машыны і сеў на скураное сядзенне.

Машына меладычна пасігналіла і знікла ў адно імгненне.

— У "МакДональдс" паехалі. Яны там заўсёды па суботах аб'ядаюцца, — сказалі хлопчыкі.

Дошка і цэгла былі вернуты на былыя месцы, і гульня працягнулася.

А мне па-ранейшаму вельмі падабаецца гэты блакітны аўтамабіль, але цяпер у мяне да яго крыху іншае стаўленне.

Таццяна ДАКУЧАЕВА.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Галіна СІДАРОВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №3353
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 18.6.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.